

**UCHWAŁA Nr XVII/135/19
RADY GMINY WŁOCŁAWEK
z dnia 30 grudnia 2019 r.**

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023”.

Na podstawie art. 18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 506, poz. 1309, poz.1571, poz. 1696 i poz. 1815), art. 87 ust.2, ust.3 i ust. 4, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2018 r. poz. 2067, 2245, z 2019 r. poz. 730, poz. 1696)

Rada Gminy Włocławek uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023” stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Włocławek.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Włocławek

Zbigniew Reniecki

Uzasadnienie:

Art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.) nakłada na Wójta Gminy obowiązek sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Projekt programu wymaga uzyskania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zgodnie z art. 87 ust. 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy i ogłasza w dzienniku urzędowym województwa. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu Delegatura we Włocławku w dniu 10 grudnia 2019 r. przekazał pozytywną opinię o Gminnym Programie Opieki na Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023.

W związku z powyższym przyjęcie uchwały jest zasadne.

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Włocławek

Zbigniew Reniecki

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu
Delegatura we Włocławku

UL. LEGSKA 42 • 87-800 WŁOCŁAWEK • TEL./FAX. [054]

WUOZ.DW.WZN.5120.11.2019.AM

Włocławek, dnia 10. 12. 2019 r.

Wójt Gminy Włocławek
ul. Królewiecka 7
87-800 Włocławek

Dotyczy: pisma RBRiGK.4120.4.2019.MM Wójta Gminy Włocławek, ul. Królewiecka 7, 87-800 Włocławek z dnia 18. 11. 2019 r. (wpłynęło dnia 20. 11. 2019 r.), uzupełnionego w dniu 09. 12. 2019 r. (wpłynęło e-mail dnia 09. 12. 2019 r.) w sprawie zaopiniowania opracowania „GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WŁOCŁAWEK NA LATA 2020-2023”

Do Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków we Włocławku wpłynęło w dniu 20. 11. 2019 r. pismo RBRiGK.4120.4.2019.MM Wójta Gminy Włocławek, ul. Królewiecka 7, 87-800 Włocławek, które zostało uzupełnione w dniu 09. 12. 2019 r. (wpłynęło e-mail dnia 09. 12. 2019 r.) w sprawie zaopiniowania opracowania „GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WŁOCŁAWEK NA LATA 2020-2023”.

Zgodnie z art. 87 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.: Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zm.) (...) wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat (...) gminny program opieki nad zabytkami, który powinien uzyskać opinię wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Program ten ma na celu, w szczególności: włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej, zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania, wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego, podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami, określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków, podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy, związanych z opieką nad zabytkami – art. 87 ust. 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program jest aktem polityki administracyjnej i jako taki służyć powinien podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego poprzez samorząd gminy.

Uwzględniając powyższe w przedłożonym Programie opieki nad zabytkami zebrano i przeanalizowano materiały o charakterze strategicznym i planistycznym opracowywanym na poziomie województwa i powiatu, dokonano analizy szans i zagrożeń, poprzez wskazanie mocnych i słabych stron, zaktualizowano i zweryfikowano wykaz obiektów zabytkowych ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków oraz zawarto historyczną charakterystykę najważniejszych obiektów i terenów zabytkowych, zlokalizowanych na terenie gminy. W Programie przyjęto założenia programowe, jakie samorząd gminy podejmie w zakresie opieki nad zabytkami w latach 2020-2023 wraz z instrumentarium.

W związku z powyższym stwierdzić należy, iż przedłożony „GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY WŁOCŁAWEK NA LATA 2020-2023” spełnia założenia Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j.: Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 ze zmianami) i z tego względu jest pozytywnie zaopiniowany.

Otrzymują:
Wójt Gminy Włocławek
2. A/a

Kierownik Delegatury
Danuta Walczewska

Załącznik
do Uchwały Nr XVII/135/19
Rady Gminy Włocławek
z dnia 30 grudnia 2019 r.

**GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY WŁOCŁAWEK
NA LATA 2020 - 2023**

Spis treści

1. Wstęp	3
1.1 Przedmiot i cel opracowania	3
1.2. Charakterystyka Gminy Włocławek	4
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	7
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	8
3.1. Definicje	12
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	14
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	14
4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie wojewódzkim i powiatowym	18
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	22
5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	22
5.2. Charakterystyka zasobów, analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	31
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy	32
5.2.2. Krajobraz kulturowy	34
5.2.3. Zabytki nieruchome	34
5.2.4. Zabytki ruchome	37
5.2.5. Zabytki archeologiczne	37
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	40
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	40
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	40
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	45
5.5. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy	53
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	55
7. Założenia programowe	57
7.1. Priorytety programu opieki	57
7.2. Kierunki działań oraz zadania programu opieki	58
8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	62
9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	64
10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	65
Załączniki	66
Załącznik 1 Wykaz stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie Gminy Włocławek	67
Załącznik 2 Wykaz zabytków nieruchomych zlokalizowanych na terenie Gminy Włocławek ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków	77

1. Wstęp

1.1 Przedmiot i cel opracowania

Przedmiotem niniejszego opracowania jest ochrona dziedzictwa kulturowego gminy Włocławek, realizowana w ramach Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023.

Program opieki nad zabytkami ma stanowić jeden z głównych elementów efektywnego zarządzania dziedzictwem kulturowym gminy. Wskazane w nim kierunki działań mają na celu poprawę stanu zachowania zabytków, ich rewaloryzację oraz promocję wśród mieszkańców i turystów.

Sprawny system opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale wszystkich interesariuszy: samorządów lokalnych, właścicieli, użytkowników zabytków, stowarzyszeń oraz mieszkańców. Tylko w ten sposób umożliwi to samorządom lokalnym prowadzenie polityki rozwojowej gminy zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie ładu przestrzennego.

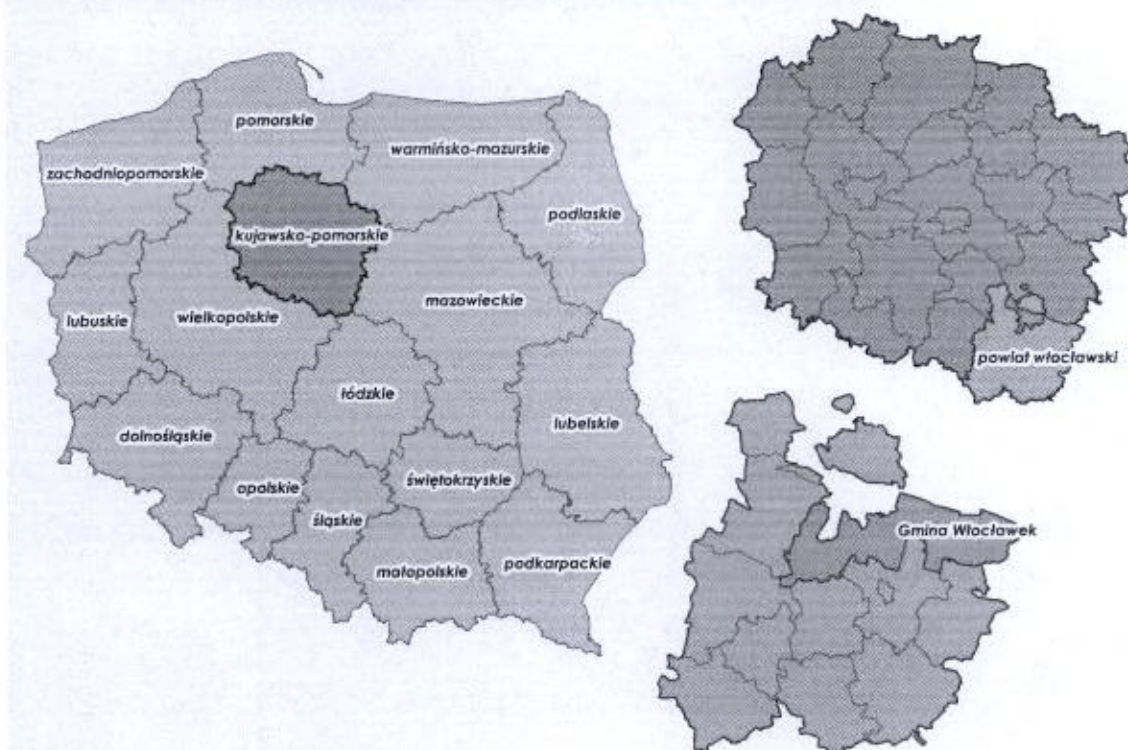
Zabytki, jako istotny i ważny element kultury, budują wśród lokalnej społeczności poczucie wspólnoty kulturowej opartej na podobnych zasadach i tradycjach, dzięki czemu możliwa jest ich aktywna ochrona. Zabytki to także niepowtarzalne historie, wartości, a także unikatowy znak czasu dla przyszłych pokoleń. Dlatego ważnym elementem programu jest położenie nacisku na uświadomienie mieszkańców na potrzeby związane z utrzymaniem i ochroną dziedzictwa kulturowego Gminy Włocławek.

Celem programu jest wyznaczenie priorytetów, kierunków działań oraz zadań jakie należy podjąć na rzecz ochrony oraz poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego gminy. Ponadto zapewnienie odpowiednich warunków prawnych, wskazanie dostępnych źródeł finansowania, zapobieganie zagrożeniom mogącym doprowadzić do degradacji zabytków, organizowanie i wspieranie działań edukacyjnych, informacyjnych wśród mieszkańców oraz uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianach w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, a także innych, pozostałych dokumentów planistycznych oraz strategicznych gminy.

1.2. Charakterystyka Gminy Włocławek

Gmina Włocławek (gmina wiejska), należąca do powiatu włocławskiego, jedna ze 144 gmin województwa kujawsko-pomorskiego zlokalizowana w jego południowo-wschodniej części.

POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE

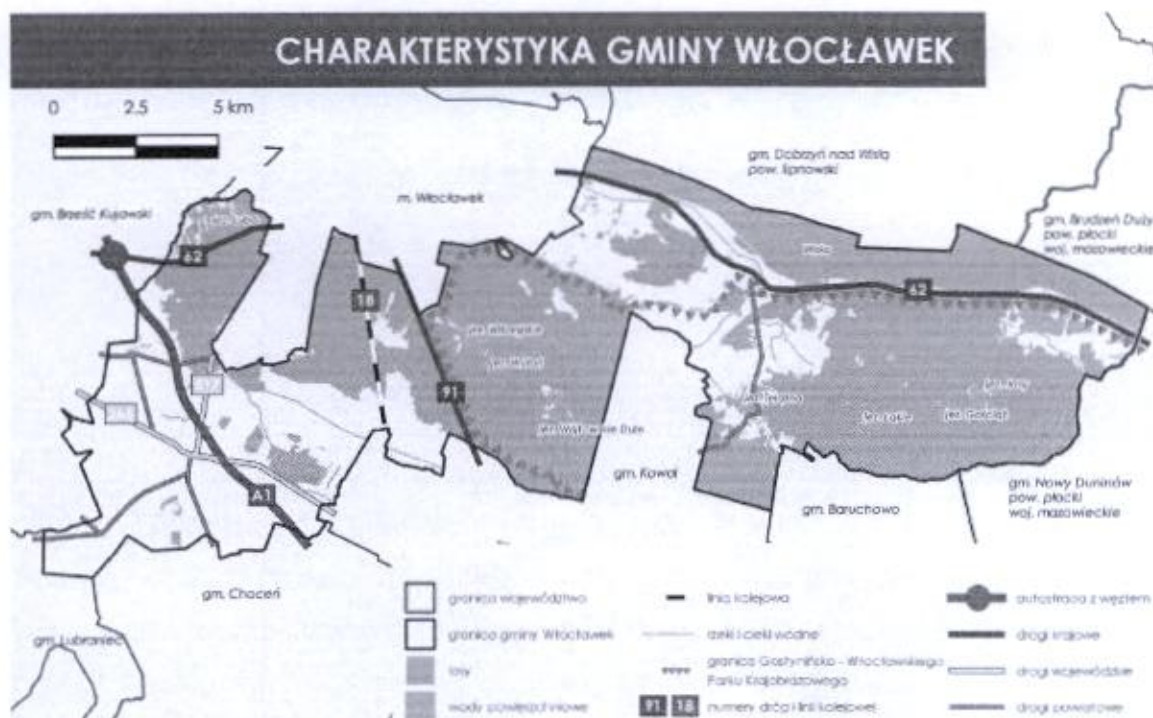
Źródło: opracowanie własne

Powierzchnia gminy wynosi ok. 220 km², stanowi to 14,9% powierzchni powiatu, co czyni ją największą gminą w powiecie włocławskim oraz 11 największą gminą w województwie kujawsko-pomorskim. Użytki rolne zajmują około 33,7% powierzchni gminy, grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione 50,5%, grunty pod wodami 11,1%, a pozostałe tereny 4,7%. Liczba mieszkańców gminy w 2018 roku wyniosła 7 239 osób, co stanowiło 8,4% mieszkańców powiatu¹.

Gmina od strony północnej graniczy z miastem Włocławek, od zachodu z gminą Brześć Kujawski, od południowego zachodu z gminą Lubraniec, od południa z gminami: Choceń, Kowal, Baruchowo, od wschodu z gminami Brudzeń Duży i Nowy Duninów, obydwie należące do powiatu płockiego w województwie mazowieckim.

¹ Dane na podstawie Banku Danych Lokalnych (Główny Urząd Statystyczny)

Przez gminę przebiegają następujące sieci drogowe i kolejowe: autostrada A1 (węzeł komunikacyjny znajduje się w sąsiedniej gminie Brześć Kujawski), drogi krajowe nr 62 (Strzelno-Siemiatycze) oraz nr 91 (Gdańsk-Częstochowa), drogi wojewódzkie nr 265 (Brześć Kujawski-Gostynin) oraz nr 317 (Włocławek-Kruszyn), drogi powiatowe, a także linia kolejowa nr 18 relacji Kutno-Piła Główna.

Źródło: opracowanie własne

Na sieć osadniczą gminy składa się 55 miejscowości: Adaminowo, Dąb Mały, Dąb Polski, Dąb Wielki, Dębice, Dobiegniewo, Dobra Wola, Gróbce, Humlin, Jazy, Józefowo, Józefowo, Kolonia Dębice, Kosinowo, Koszanowo, Kruszyn, Kruszynek, Ludwinowo, Ładne, Łągiewniki, Łączki, Łuba Druga, Markowo, Modzerowo, Mostki, Mursk, Nowa Wieś, Pińczata, Płaszczynna, Poddębice, Potok, Przeretka, Przyruda, Radyszyn, Ruda, Skoki Duże, Skoki Małe, Smolarka, Smolarskie, Smólnik, Smólsk, Stasin, Sykuła, Świętostaw, Telążna Leśna, Telążna Stara, Warząchewka Królewska, Warząchewka Nowa, Warząchewka Polska, Widoń, Wikaryjskie, Wistka Królewska, Wistka Szlachecka, Wójtowskie, Zuzatka, które przyporządkowane są 26 sołectwom. Największe sołectwa to Kosinowo, Dąb Mały, Warząchewka Polska, a najmniejsze to Kolonia Dębice, Warząchewka Nowa oraz Poddębice.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Podstawą prawną do wykonania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 jest art. 87 ust.1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 z późn. zm.). Nakłada na wójta, burmistrza, prezydenta obowiązek sporządzenia na okres czterech lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, zostaje przyjęty przez radę gminy w drodze uchwały (art.87 ust.3), a następnie ogłoszony w wojewódzkim dzienniku urzędowym (art. 87 ust.4). Wójt, burmistrz bądź prezydent ma obowiązek sporządzenia co 2 lata sprawozdania z realizacji założeń programowych oraz przedstawienia ich radzie gminy (art. 87 ust.5).

Szczegółowe cele programu opieki nad zabytkami zostały określone w art. 87 ust.2 powyższej ustawy. Należą do nich:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

W polskim ustawodawstwie istnieje wiele zapisów mówiących o konieczności ochrony zabytków, opieki nad zabytkami, a także szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego. Najważniejsze uregulowania prawne zostały przedstawione w:

- **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)**

art. 5 [Zasada niepodległości państwa]

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

art. 6 ust.1 [Równy dostęp do dóbr kultury; pomoc Polakom za granicą]

1. Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.

art. 86 [Obowiązek dbałości o stan środowiska]

Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2067 z późn. zm.)**

art. 4 [Ochrona zabytków - definicja]

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę,

- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

art.16 ust. 1 [Utworzenie parku kulturowego]

Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

art.18, art.19

Wprowadzające obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, oraz uzgodnienia ich projektów zmian z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

art. 21 [Ewidencja zabytków]

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

art. 22 ust.4; ust.5 [Rodzaje ewidencji zabytków; dane osobowe w ewidencjach]

Obowiązek prowadzenia przez wójta gminnej ewidencji zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

art. 71 ust. 2 [Finansowanie opieki nad zabytkiem]

W przypadku gdy jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny do zabytku do jej zadań własnych należy sprawowanie opieki w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych przy tym zabytku.

art. 81 ust.1 [Dotacje samorządowe]

Określa, że organ stanowiący gminy lub powiatu może udzielać dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru według zasad określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

art. 89 [Organy ochrony zabytków]

Organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

- **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 506 z późn. zm.)**

art. 7 ust.1 pkt.9 [Zadania własne gminy]

1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Pozostałe ustawy zawierające zapisy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2096 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1983 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2204 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1396 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1945 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 688 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 1614 z późn. zm.),

- Ustawa z dnia z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1000 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1591).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach ((t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 917 z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach ((t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1479).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy :

- Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 553 z późn. zm.).

Rozporządzenia zawierające uregulowania dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami:

- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 30, poz. 259),
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. Nr 89, poz. 510),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661 z późn. zm.),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie

przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. poz. 1674),

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. poz. 1609 z późn. zm.).

3.1. Definicje

W celu zachowania zgodności pojęć stosowanych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zastosowano art. 3 ustawy:

art. 3 [Definicje]

Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- 2) zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1,
- 3) zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1,
- 4) zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem,
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami - instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami,

- 6) prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,
- 7) prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań,
- 8) roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku,
- 9) badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich,
- 10) badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń,
- 11) badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego,
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg,
- 13) historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi,
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka,
- 15) otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 opracowano z uwzględnieniem zewnętrznych uwarunkowań ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego zawartych w dokumentach różnego poziomu. Program jest spójny z założeniami polityki państwa, województwa, powiatu oraz ich celami strategicznymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

• Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022

(załącznik do uchwały nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (poz. 808))

Program ma na celu realizację przepisu art. 84, (w którym określa się, że minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami tworząc warunki niezbędne do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami) w związku z art. 86 ust. 1 (określającym, że krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uchwała Rada Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i stanowi strategiczny dokument tworzony na poziomie krajowym, w którym określone są cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków zlokalizowanych na terenie gminy.

Cel główny programu to: „Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami”, względem którego wskazano następujące cele szczegółowe oraz kierunki działań:

Cel szczegółowy 1: Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działań: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym, obejmujące: szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym, merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach oraz konkurs

Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrożenie programów opieki nad zabytkami.

Kierunek działań: Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym, poprzez: wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich, ewaluację stosowanych standardów i metod konserwatorskich, wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego oraz powołanie Centrum Architektury Drewnianej.

Cel szczegółowy 2: Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Kierunek działań: Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami, obejmujący upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych.

Kierunek działań: Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego, poprzez podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych przez sprzykanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje.

Cel szczegółowy 3: Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Kierunek działań: Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości, poprzez: kampanie społeczno-edukacyjne w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz dostępności do zabytków dla osób z niepełnosprawnościami, tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Kierunek działań: Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami, obejmujący program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

- **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 – uzupełnienie (2005) Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020** (Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz jego uszczegółowienie „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 –2020”, przyjęte w 2005 r.)

Założono, iż cele cząstkowe realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w NSRF – Narodowe Programy Kultury, w tym m. in. Dziedzictwo Kulturowe NPK Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego. Beneficjentami programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Realizacja obejmuje dwa komplementarne priorytety: rewitalizacja zabytków nieruchomych i ruchomych (obejmuje m. in.: poprawę stanu zachowania zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawę warunków w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji) oraz rozwój kolekcji muzealnych.

- rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia);
- ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- promocja polskiej kultury za granicą,
- efektywna promocja twórczości,
- ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem,
- wzrost udziału kultury w PKB,
- zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury,
- wzrost efektywności zarządzania sferą kultury,
- określenie celów uzupełniających:

strategiczny, którym jest: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach. Dodatkowo i zapewnienie ciągłości i rozwoju regionów. Dokument określa cel i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkujące tożsamość narodową przetranszowaną ponad pokoleniami, określającą całością historycznego główną misją dokumentu jest: zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości z głównymi zadaniami wskazanymi w Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, gdzie

- **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030** (Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie przyjęcia koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030)

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 jest krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego Kraju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 odnosi swoje zapisy do krajowej koncepcji w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Jej zapisy obejmują zintegrowane podejście do zagadnień rozwoju, w taki sposób, że przestrzeń Kraju widziana jest jako obszar różnicowania przebiegu i efektów procesów społeczno-gospodarczych, środowiskowych i kulturowych. Dokument w zakresie warunkowań dziedzictwa kulturowego wskazuje, iż zasoby obiektów zabytkowych i krajobrazów Polski są świadectwem wielu kultur i epok, wskazuje nasycenie ewidencjonowanymi zabytkami nieruchomymi sygnalizując niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych tych zasobów. Wskazuje dziedzictwo kulturowe jako część współczesnej przestrzeni.

Celem strategicznym polityki przestrzennej zagospodarowania Kraju jest: efektywne wykorzystanie przestrzeni Kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Tematyka odnosząca się do zabytków, dziedzictwa i krajobrazów kulturowych jest poruszana w zasadach i celach polityki przestrzennej zagospodarowania Kraju.

Wskazano 6 celów polityki przestrzennej zagospodarowania Kraju, które nawzajem się uzupełniają jednocześnie zachowując spójność:

  - podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu pollicentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności,
  - poprawa spójności wewnętrznej i terytorialnej równoważenie rozwoju Kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów,
  - poprawa dostępności terytorialnej Kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej,

- kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski,
- zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa,
- przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie wojewódzkim i powiatowym

Opracowania strategiczne i planistyczne sporządzone dla obszaru województwa kujawsko-pomorskiego i powiatu włocławskiego odnoszą się w swoich zapisach do działań dotyczących dziedzictwa kulturowego. W szczególności Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 wykazuje zgodność z następującymi programami strategicznymi i ich celami:

- **Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do 2020 roku- Plan modernizacji 2020+** (uchwała nr XLI/693/13 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 października 2013 r.)

Obowiązująca na terenie województwa kujawsko-pomorskiego strategia stanowi narzędzie realizacji polityki rozwoju województwa, określa kierunki, cele i uwarunkowania jego rozwoju.

Województwo kujawsko-pomorskie przyjęło następującą misję rozwoju: „Kujawsko-pomorskie – człowiek, rodzina, społeczeństwo” ukierunkowując swoje działania w tym zakresie w formie czterech priorytetów:

1. Konkurencyjna gospodarka,
2. Modernizacja przestrzeni wsi i miast,
3. Silna metropolia
4. Nowoczesne społeczeństwo.

Opracowanie określa również osiem celów strategicznych, realizujących potrzeby zidentyfikowane w ramach ośmiu priorytetów rozwoju, są to:

1. Gospodarka i miejsca pracy
2. Dostępność i spójność
3. Aktywne społeczeństwo i sprawne usługi
4. Innowacyjność

5. Nowoczesny sektor rolno-spożywczy

6. Bezpieczeństwo

7. Sprawne zarządzanie

8. Tożsamość i dziedzictwo.

Założenia celu strategicznego „Tożsamość i dziedzictwo” odnoszą się w znaczącej mierze do aspektu ochrony dziedzictwa kulturowego. Wskazano, iż będą one zrealizowane za pomocą przedsięwzięć oraz kierunków działań, które obejmują:

1. Budowę tożsamości regionalnej województwa

2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu

3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa

4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym

5. Promocję marki województwa.

Ponadto strategia obejmuje regionalne programy branżowe, w trzech obszarach działań strategicznych: „Społeczeństwo”, „Gospodarka”, „Spójność”, w których to właśnie zapisano działania województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym opieki i ochrony zabytków. Wskazano Departament Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jako jednostkę koordynującą prace związane z przygotowaniem i wdrożeniem programu - zagadnienia, które powinny zostać objęte programem: zachowanie dziedzictwa materialnego, zachowanie dziedzictwa niematerialnego, kultywowanie tradycji regionalnych, wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego, określenie warunków wykorzystania obiektów cennych kulturowo na potrzeby rozwoju społecznego i gospodarczego.

Dodatkowo, należy nadmienić, iż podstawowym instrumentem realizacji celów strategii jest Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020. Środki, w ramach całego programu, zostały podzielone na jedenaście osi priorytetowych – odpowiadających najważniejszym dziedzinom życia społecznego-gospodarczego regionu, w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego** (Uchwała nr XI/135/03 Sejmiku Województwa Kujawsko-

Pomorskiego z dnia 26 czerwca 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Kujawsko-Pomorskiego) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa stanowi instrument prowadzenia polityki przestrzennej w regionie. Określa zarówno uwarunkowania, zasady jak i kierunki kształtowania struktury przestrzennej województwa.

Celem głównym zagospodarowania przestrzennego regionu jest: „Zbudowanie struktur funkcjonalno-przestrzennych podnoszących konkurencyjność regionu i jakość życia mieszkańców”.

Opracowanie, w części uwarunkowań, wskazuje występowanie charakterystycznych elementów dziedzictwa kulturowego, pozwalających na wyróżnienie w województwie specyficznych pod względem cech kulturowych obszarów, gdzie Gmina Włocławek stanowi obszar żywej kultury Kujawiaków - obszar Pałuk i Kujaw wyróżniany ze względu na kultywowanie tradycji lokalnych. W dziale obejmującym politykę zagospodarowania przestrzennego województwa określono zasady zagospodarowania przestrzennego, gdzie wskazano, iż zachowanie dziedzictwa kulturowego wymaga przestrzegania następujących zasad:

- zachowania dziedzictwa kulturowego w stanie umożliwiającym jego przetrwanie dla przyszłych pokoleń,
- harmonijnego kształtowania krajobrazu kulturowego,
- dbałości o integralność zabytkowych struktur urbanistycznych i ruralistycznych.

Na bazie struktur funkcjonalno-przestrzennych wyodrębniono strefy polityki przestrzennej, gdzie gmina Włocławek została ujęta w Strefie centralnej, dla której w zakresie dziedzictwa kulturowego wskazano m. in. konserwację zabytkowych obiektów sakralnych oraz zespołów dworsko-parkowych.

- **Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017-2020** (Uchwała nr XXXI/518/17 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 24 kwietnia 2017 r.)

Zadaniem Programu opieki nad zabytkami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2017-2020 jest wzmocnienie pozytywnych tendencji w opiece nad dziedzictwem kulturowym regionu. Program obejmuje opis dziedzictwa niematerialnego, dziedzictwa materialnego, jak również przedstawia cele, kierunki, działania oraz również zasady współpracy i finansowania w zakresie opieki nad zabytkami. Stanowi strategiczne narzędzie samorządu wojewódzkiego, przyjęte założenia stanowią

podstawę kreowania i realizacji polityki ochrony ważnych, z punktu widzenia realizowanej strategii, obiektów i obszarów zabytkowych. W ramach programu, założono, iż cel strategiczny - Tożsamość i dziedzictwo, określony w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 – Plan Modernizacji 2020+ będzie realizowany poprzez cele operacyjne: zachowanie dziedzictwa materialnego, niematerialnego, wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego oraz wzrost konkurencyjności regionu. Do realizacji tych celów województwo kujawsko-pomorskie przyjęło konkretne kierunki działań, w tym:

- wspieranie działań, zmierzających do poszerzenia listy obiektów, wpisanych do rejestru zabytków,
- propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków,
- wspomaganie działań konserwatorsko-restauracyjnych,
- wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów, konkursów o charakterze edukacyjnym związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- współfinansowanie prac badawczych i dokumentacyjnych obiektów i obszarów, wpisanych do rejestru zabytków,
- generowanie współpracy różnych podmiotów dla tworzenia kompleksowych opracowań ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, możliwych do adaptacji w działaniach turystycznych i popularyzatorskich,
- wspieranie rozwoju turystyki, bazującej na kulturowym dziedzictwie regionu.

Przyjęto, iż działania programowe zaplanowane do realizacji przez samorząd województwa kujawsko-pomorskiego w latach 2017-2020, poza poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego regionów historyczno-kulturowych województwa i ugruntowaniem poczucia tożsamości lokalnej społeczności, powinny również wygenerować mechanizmy, których efektem będzie wzrost konkurencyjności regionu.

- Okres realizacji Programu Opieki nad Zabytkami utracił ważność - ostatecznie obowiązującym dokumentem był **Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Włocławskiego na lata 2014-2017** (uchwała Rady Powiatu nr XXXVIII/339/14 Rady Powiatu we Włocławku z dnia 26 września 2014 r.).

W okresie tworzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami gminy Włocławek 2020-2023, powiat włocławski nie posiada opracowanego programu.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego i krajobrazu gminy wynikają z jej dokumentów o charakterze strategicznym, opracowań wyznaczających kierunki polityki przestrzennej, a także pozostałych dokumentów sporządzanych w gminie.

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

- **Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) dla obszaru Lokalnej Grupy Działania na lata 2014-2020** (ost. akt. Strategii z dnia 26 października 2018 r.), Uchwała Nr V/43/15 Rady Gminy Włocławek z dnia 29 kwietnia 2015 r. w sprawie wyrażenia woli współtworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Dorzecza Zgłowiączki

Gmina Włocławek należy do partnerstwa lokalnego pod nazwą Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Dorzecza Zgłowiączki działającego na obszarze trzynastu gmin regionu Kujawy województwa kujawsko-pomorskiego, cechujących się podobnymi uwarunkowaniami, spójnością pod względem przestrzennym, geograficznym, przyrodniczym, historycznym, kulturowym i społeczno-gospodarczym. Strategia w swoich zapisach obejmuje diagnozę i analizę obszaru - wskazanie dziedzictwa kulturowego oraz zabytków obszaru, gdzie względem gminy Włocławek wskazano występowanie licznych zespołów parkowo-dworskich wzbogacających potencjał turystyczny regionu. Dokument w analizie silnych stron obszaru, z zakresu kultury, podkreśla występowanie terenów o znaczeniu historycznym oraz zabytków historycznych atrakcyjnych turystycznie, z kolei jako słabe strony wskazuje słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną oraz niskie wykorzystanie zabytków historycznych i dóbr kultury w celu promowania regionu. Jednym z celów głównych dokumentu jest „Rozwój turystyki i agroturystyki oraz podniesienie jakości życia mieszkańców w obszarze komunikacji, rekreacji i wypoczynku”, gdzie zakłada się wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty poprzez realizację przedsięwzięć związanych z poprawą lub rozbudową infrastruktury turystycznej obejmujących: wytyczanie szlaków turystycznych po najciekawszych miejscach i zabytkach regionu, tworzenie ścieżek rowerowo-piesznych, renowację

zabytków, organizację imprez przyciągających turystów i promujących obszar realizacji LSR.

- **Strategia Rozwoju Obszaru Strategicznej Interwencji dla miasta Włocławek oraz obszaru powiązanego z nim funkcjonalnie.** Uchwała nr XVII Komitetu Sterującego OSI Włocławka z dnia 12.07.2017 r.

Perspektywa finansowa Unii Europejskiej zaprogramowana na lata 2014-2020 wsparła możliwość rozwoju obszarów zgodnie z polityką terytorialną realizowaną w miastach regionalnych. Gmina Włocławek znajduje się w zasięgu OSI Włocławka (rdzeń stanowi miasto Włocławek, pozostałe gminy stanowią obszar powiązany z nim funkcjonalnie). Dokument wskazuje zasięg obszaru OSI Włocławka, przedstawia cele rozwojowe oraz przedsięwzięcia i instrumenty ich realizacji. W zakresie dziedzictwa kulturowego i zabytków, w dokumencie wskazano cel rozwojowy „Podniesienie poziomu jakości życia”, który zostanie osiągnięty poprzez priorytety inwestycyjne: poprawa oferty usług publicznych, ograniczenie wykluczenia społecznego, poprawa jakości przestrzeni publicznej (modernizacja budynków użyteczności publicznej, zabytkowych i mieszkaniowych - nie wskazuje się szczegółowych działań dla gminy Włocławek).

- **Strategia rozwoju gminy Włocławek na lata 2009-2020**, przyjęta uchwałą Rady Gminy Włocławek z dnia 15 września 2010 r. Nr XLVI/299/10. Dokument stanowi podstawę prowadzenia strategicznej polityki gminy o charakterze długofalowym. Określa wizję, cele i kierunki w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Dokument wskazuje nadrzędny cel rozwoju gminy, którym jest: „Osiągnięcie wysokiej jakości życia mieszkańców oraz aktywizację społeczną i gospodarczą gminy” oraz wskazuje instrumenty stymulowania rozwoju. Jednym z obszarów działań priorytetów rozwojowych jest rozwój społeczny, gdzie w zakresie dziedzictwa kultury wskazuje się, iż na terenie gminy kontynuowane będą działania zmierzające do ochrony dziedzictwa kulturowego – zabytkowe obiekty będą chronione, ale jednocześnie w miarę możliwości wykorzystywane dla promocji turystycznej gminy, czyli w obszarze działań obejmujących rozwój gospodarczy.

- **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Włocławek** przyjęte uchwałą Nr XXIV/162/2000 Rady Gminy Włocławek z dnia 27 listopada 2000 r., względem którego została podjęta uchwała Nr

XXI/163/16 Rady Gminy Włocławek z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Włocławek.

Studium stanowi opracowanie planistyczne poziomu lokalnego, które sporządzane jest w celu określenie polityki przestrzennej gminy, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego. Studium dzieli się na dwie części, uwarunkowania zagospodarowania przestrzennego, gdzie przedstawia się stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego, w których przedstawia się oraz obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury.

Dokument w dziale 3.2 zawiera ustalenia dotyczące uwarunkowań kulturowych Gminy Włocławek. Dział obejmuje wykaz zasobów środowiska kulturowego, stanowisk archeologicznych oraz uwarunkowania w zakresie ochrony zasobów kulturowych gminy.

W dziale 5.1, obejmującym część kierunkową opracowania, przedstawiono zasady gospodarowania przestrzenią gminy, które stanowią obligatoryjne wytyczne dla miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Zawarto w nich zasady gospodarowania przestrzenią w aspekcie ochrony dóbr kultury dot. m. in.:

- obiektów wpisanych do rejestru zabytków i planowanych do jego dokonania – które, z mocy zawartych zapisów, podlegają bezwzględnej ochronie, a wszelkie działania inwestycyjne poprzedzać powinny całościowe opracowania koncepcyjne zagospodarowania terenu,
- obiektów o wartościach kulturowych przeznaczonych do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego – które winny być wskazane w części graficznej i tekstowej miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwagą, iż wszelkie działania w obrębie tych obiektów muszą być poprzedzone uzgodnieniem działającej w imieniu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji jako dobra kultury – w zakresie których przewiduje się, iż wszelka działalność inwestycyjna w ramach stanowisk archeologicznych musi być poprzedzona wykopaliskowymi badaniami archeologicznymi,

- strefy ochrony ekspozycyjnej – która obowiązuje w granicach wyznaczonych wokół otulin wokół wybranych obiektów wpisanych do rejestru zabytków, gdzie obowiązuje zakaz wznoszenia obiektów, a także przestron w postaci zieleni wysokiej przesłaniającej osie widokowe na obiekty zabytkowe.

- **obowiązujące MPZP** określają zakres ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej. Rada Gminy Włocławek uchwałą Nr XXI/163/16 z dnia 14 grudnia 2016 r. w sprawie aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego Gminy Włocławek uznała częściową nieaktualność planów zagospodarowania przestrzennego obowiązujących na terenie gminy, względem których postanowiła podjąć działania zmierzające do ich sukcesywnej zmiany.
- 1. **Uchwalenie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Włocławek w obszarze sołectw: Dąb Mały, Józefowo, Kosinowo, Koszanowo, Kruszyn, Kruszynek, Ludwinowo, Ładne, Łągiewniki, Mostki, Nowa Wieś, Smólsk, Smólnik, Skoki Duże, Telążna Leśna, Wisłka Królewska, Warząchewka Polska, Pińczata dla terenów wielofunkcyjnego zainwestowania zatwierdzona uchwałą Nr XLV/183/98 Rady Gminy Włocławek z dnia 24 kwietnia 1998 r.**

Zapisy dotyczące ochrony wartości i kształtowania środowiska kulturowego:

- 1) w zakresie zasad ochrony wartości kulturowych w przedstawionych obszarach objętych w/w Planami ustala się, że jeśli przy pracach budowlanych dokonane zostanie odkrycie nie zarejestrowanych stanowisk archeologicznych, inwestor niezwłocznie zawiadomi Państwową Służbę Ochrony Zabytków;
- 2) rozpoczęcie inwestycji na terenie na którym zarejestrowane jest stanowisko archeologiczne wymaga uzgodnienia z Państwową służbą ochrony zabytków.

2. **Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczący: wprowadzenia funkcji terenów powierzchniowej eksploatacji (żwirownie) na terenach rolnych we wsi Dąb Mały w obrębie złoża o nazwie "Skoki II - Dąb Mały". Kujaw.2000.64.512 z dnia 2000.09.15. Uchwała Nr XIX/132/2000 Rady Gminy Włocławek z dnia 25 maja 2000 r. Zmienia: uchwała Nr XIII/13/34/79**

Gminnej Rady Narodowej we Włocławku z 28.12.1979 r., Dz. Urz. Wojewódzkiej Rady Narodowej.1980.1.5.

Zapisy dotyczące ochrony wartości i kształtowania środowiska kulturowego:

1) roboty ziemne takie jak: wykopy pod fundamenty budynków i piwnice, budowy dróg, kanalizacji, wodociągów, gazyfikacji, telefonizacji, przedsięwzięcia melioracyjne, regulacje rzek i budowy zbiorników wodnych itp. prowadzone w obrębie stanowisk archeologicznych i na obszarach występowania stanowisk archeologicznych podlegają uzgodnieniu z właściwymi służbami konserwatorskimi, a obecnie z działającą w imieniu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - Delegaturą Służby Ochrony Zabytków we Włocławku;

2) do ustaleń realizacyjnych należy wnieść inwestorski obowiązek poniesienia kosztów odnośnie archeologicznych prac ratowniczych, powierzchniowych i wykopaliskowych oraz nadzorów archeologicznych odnośnie przedsięwzięć związanych z robotami ziemnymi podejmowanymi na obszarach i w strefach stanowisk archeologicznych.

3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczący następujących miejscowości z gminy Włocławek: Wieś Kruszynek - wprowadzenie na terenach rolnych funkcji terenów mieszkaniowo-usługowych o niskiej intensywności zabudowy na działkach o nr ewid. 14/1, 14/2, 14/3, 14/4, 14/5 i 15/1; Wieś Kruszyn - wprowadzenie na terenach rolnych funkcji terenów usług sportowych na działkach o nr ewid. 72/4 i 76/19. Kujaw.2001.71.1340 z dnia 2001.10.11. Uchwała Nr VII/221/2001 Rady Gminy Włocławek z dnia 28 czerwca 2001 r.

Zapisy dotyczące zakresu ochrony dóbr kultury:

1) w obszarach projektowanych pod nowe funkcje obowiązuje konieczność uzgadniania z właściwym Konserwatorem Zabytków projektów decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego terenu oraz projektów architektoniczno - budowlanych, w tym także projektów kolorystycznych elewacji;

2) w przypadku podjęcia inwestycji w zakresie wszelkich robót ziemnych w obszarze stanowiska archeologicznego, oraz w sąsiedztwie tego stanowiska obowiązuje prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym. inwestycja w zaznaczonym obszarze wymaga uzgodnienia z właściwym Konserwatorem Zabytków;

3) w pozostałej części obszarów objętych niniejszym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego w przypadku odkrycia relikwii kultury materialnej konieczne jest wstrzymanie prac i powiadomienie o tym fakcie właściwego Konserwatora Zabytków.

4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczący fragmentu drogi Pińcząta-Warząchewka Polska w Gminie Włocławek. Kujaw.2002.97.2000 z dnia 2002.08.22. Zarządzenie Nr XLVI/2002 Komisarza Rządowego dla Gminy Włocławek z dnia 28 czerwca 2002 r.

Zapisy dotyczące zakresu ochrony dóbr kultury:

1) projekt zagospodarowania na odcinku przebiegu drogi w otoczeniu Szkoły Podstawowej w Warząchewce Polskiej winien być uzgodniony z właściwym Konserwatorem Zabytków;

2) w czasie prac inwestycyjnych w przypadku ewentualnego odkrycia obiektów archeologicznych zobowiązuje się inwestora do powiadomienia o tym fakcie właściwego Konserwatora Zabytków.

5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Włocławek dla wybranego obszaru obejmującego sołectwa lub części następujących sołectw: Dąb Wielki, Dąb Mały, Dąb Polski, Skoki Duże, Skoki Małe. Kujaw.2004.2.8 z dnia 2004.01.08. Uchwała Nr IX/88/2003 Rady Gminy Włocławek z dnia 28 października 2003 r.

Zapisy dotyczące ochrony wartości i kształtowania środowiska kulturowego:

1) dobra kultury występujące na obszarze opracowania:

a) zespół ruralistyczny - Skoki Duże - zespół o zachowanym historycznym układzie zabudowy zagrodowej, wśród której funkcjonujące do dziś zabudowania od I poł. XIX w.,

b) budownictwo drewniane i murowane:

- Dąb Polski (126. Zagroda nr 6 składająca się z: chałupa drewn., 4 ćw. XIX w., stodoła, drewn., ok. 1900 r., obora, mur. po 1900 r., piwnica, mur. po 1900 r.; 127. Dom nr 10, drewn., przed 1819 r.),

- Skoki Duże (119. Zagroda nr 4 wpisana do rejestru zabytków pod nr 144/A dnia 14 sierpnia 1984 r. dom, drewn., ok. 1840 - 1845 r., stajnia, drewn. - 1887 r., chlew z oborą, drewn. - ok. 1850 r., stodoła, drewn., ok. 1850 r., drewnutnia,

drewn. - ok. 1900 r. studnia z żurawiem; 138. Dom nr 3, drewn., 3 ćw. XIX w.; 139. Dom nr 5, glin., ok. 1860 r.),

c) obiekty o wartościach kulturowych:

- Dąb Polski - dom nr 10,
- Dąb Polski - zagroda nr 6,
- Skoki Duże - dom nr 5,
- Skoki Duże - zagroda nr 12,

d) stanowiska archeologiczne:

Nr na mapie miasta i gminy w skali 1:10 000	Miejscowość, nr stanowiska na obszarze "AZP", funkcja obiektu, nr obszaru "AZP"	Chronologia
1	2	3
96.	Dąb Polski, st. nr 1.49-51 śląd osadnictwa	XVII w.
97.	Skoki Duże, st. nr 2.49-51 osada	XVI-XVII w.
98.	Skoki Małe, st. nr 3.49-51 śląd osadnictwa	XVI-XVII w.

2) zasady ochrony wartości i kształtowania środowiska kulturowego:

a) w ww. obszarach objętych ochroną konserwatorską wszelkie planowane do realizacji zamiary inwestycyjne winny być poprzedzone uzgodnieniem przez Konserwatora Zabytków we Włocławku tj.:

- projektu decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- dokumentacji projektowej inwestycji na etapie poprzedzającym wydanie pozwolenia na budowę,

b) w przypadku wprowadzenia inwestycji w obręb stanowiska archeologicznego istnieje konieczność zapewnienia nadzoru archeologicznego,

c) w przypadku odkrycia w trakcie prac ziemnych relikwów kultury materialnej teren musi być udostępniony do inwestorskich badań archeologicznych.

6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru położonego w obrębie ewidencyjnym Warząchewka Polska, w miejscowości Pińczata w Gminie Włocławek. Kujaw.2004.15.165 z dnia 2004.02.16. Uchwała Nr X/100/03 Rady Gminy Włocławek z dnia 11 grudnia 2003 r.

Zapisy dotyczące ustaleń z zakresu ochrony wartości kulturowych:

- teren objęty planem [...] położony jest poza zasięgiem stref i ograniczeń z zakresu obiektów archeologicznych, stąd ustala się, że w przypadku odkrycia w trakcie prac ziemnych relikwów kultury materialnej teren winien być udostępniony do badań archeologicznych.

7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Modzerowo, gmina Włocławek, powiat włocławski. Kujaw.2007.28.413 z dnia 2007.03.14. UCHWAŁA Nr IV/34/07 RADY GMINY WŁOCŁAWEK z dnia 23 stycznia 2007 r.

Zapisy dotyczące ustaleń zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- 1) w obszarze objętym planem miejscowym znajduje się obiekt zabytkowy (kaplica ewangelicka murowana, ob. filialna rzymskokatolicka z 1934 r. podlegająca ochronie prawnej na mocy art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 145 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. O ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- 2) w granicach obszaru objętego planem znajdują się stanowiska archeologiczne, ujęte w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków jako zabytki archeologiczne:
  - a) stanowisko nr 9 na obszarze AZP 48-49, (nr 1 w miejscowości Modzerowo),
  - b) stanowisko nr 18 na obszarze AZP 48-49, (nr 2 w miejscowości Suchy Kierz),
  - c) stanowisko nr 19 na obszarze AZP 48-49, (nr 3 w miejscowości Suchy Kierz),
  - d) stanowisko nr 11 na obszarze AZP 48-49 (nr 1 w miejscowości Modzerowo-Odpadki),
  - e) stanowisko nr 10 na obszarze AZP 48-49, (nr 2 w miejscowości Modzerowo).
- 3) ustala się ochronę konserwatorską budynku d. kaplicy ewangelickiej, stąd prace podlegające zgłoszeniu, pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę w odniesieniu do ww. obiektu wymagają uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków;
- 4) w przypadku prowadzenia inwestycji w obrębie stanowiska archeologicznego istnieje konieczność zapewnienia inwestorskiego nadzoru archeologicznego lub wyprzedzających badań ratowniczych;
- 5) inwestorski nadzór archeologiczny i badania wymagają uprzedniego uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków w formie decyzji administracyjnej;

6) w przypadku odkrycia na terenie objętym sporządzeniem niniejszego planu w trakcie prowadzenia prac ziemnych nieujawnionych relikwów kultury materialnej teren winien być udostępniony do inwestorskich badań ratowniczych.

8. Uchwalenie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Włocławek w zakresie obszaru położonego w obrębie ewidencyjnym Potok, część działki o nr ewidencyjnym 104. Kujaw.2008.145.2214 z dnia 2008.11.13. UCHWAŁA Nr XX/137/08 RADY GMINY WŁOCŁAWEK z dnia 19 września 2008 r. Zmienia: uchwała Nr XLV/183/98 Rady Gminy Włocławek z 24.04.1998 r.

Zapisy dotyczące ustaleń zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1) teren planowanej inwestycji położony jest poza obszarami chronionymi z zakresu dziedzictwa kulturowego i zabytków, ani też nie stwierdzono położenia w obrębie działki udokumentowanych stanowisk archeologicznych;

2) w przypadku odkrycia na terenie objętym sporządzeniem niniejszego planu, w trakcie prowadzenia prac ziemnych nieujawnionych relikwów kultury materialnej, należy wstrzymać prace, a teren winien być udostępniony, na koszt inwestora do inwestorskich badań archeologicznych - art. 32 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.).

9. Uchwalenie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Włocławek w zakresie obszaru położonego w obrębie ewidencyjnym Skoki Duże, działki o nr ewidencyjnym 43 i 44/1. Kujaw.2011.29.211 z dnia 2011.02.10. UCHWAŁA Nr XLVII/321/10 RADY GMINY WŁOCŁAWEK z dnia 28 października 2010 r.

Zapisy dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1) teren planowanej inwestycji położony jest poza obszarami chronionymi z zakresu dziedzictwa kulturowego i zabytków, ani też nie stwierdzono położenia w obrębie działki udokumentowanych stanowisk archeologicznych;

2) w przypadku odkrycia w trakcie prac ziemnych nieujawnionych relikwów kultury materialnej, należy wstrzymać prace, a teren winien być udostępniony do inwestorskich badań archeologicznych zgodnie z obowiązującymi przepisami odrębnymi.

10. Uchwała w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Włocławek w zakresie obszaru położonego w miejscowości Dąb Wielki. Kujaw.2018.1006 z dnia 2018.03.02. UCHWAŁA Nr XXXI/250/18 RADY GMINY WŁOCŁAWEK z dnia 21 lutego 2018 r.

Zapisy to zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej - nie ustala się.

11. Uchwała w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Włocławek w zakresie obszaru położonego w miejscowości Połok i Smólsk. Kujaw.2018.3784 z dnia 2018.07.11. UCHWAŁA Nr XXXV/272/18 RADY GMINY WŁOCŁAWEK z dnia 28 czerwca 2018 r.

Zapisy dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków, w tym krajobrazów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej:

1) ustala się strefy ochrony konserwatorskiej udokumentowanych zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji wojewódzkiego konserwatora zabytków:

a) nr 8 na obszarze AZP 48-47 (nr 1 w miejscowości Smólsk),

b) nr 42 na obszarze AZP 48-47 (nr 1 miejscowości Pikutkowo) przedstawionych graficznie na rysunku planu, podlegających ochronie na podstawie przepisów odrębnych.

5.2. Charakterystyka zasobów, analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Wysokie walory środowiska przyrodniczego i kulturowego w połączeniu z ciekawymi założeniami dworsko-parkowymi oraz bogatą historią regionu decydują o atrakcyjności dziedzictwa kulturowego Gminy Włocławek.

Charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego gminy oparto na art. 6 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

art. 6. [Zabytki podlegające ochronie i opiece]

1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

a) krajobrazami kulturowymi,

b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,

c) dziełami architektury i budownictwa,

d) dziełami budownictwa obronnego,

- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - f) cmentarzami,
  - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
  - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
  - f) instrumentami muzycznymi,
  - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,
  - d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Pierwsze ślady osadnictwa na obszarze obecnej gminy wiejskiej Włocławek sięgają epoki neolitu. W okresie średniowiecza w wyniku reform administracyjnych przeprowadzonych przez Kazimierza Wielkiego zachodnia część obecnej gminy

należała do kasztelani brzeskiej, a wschodnia do kasztelani kowalskiej, które razem wchodziły w skład ówczesnego województwa brzeskiego. W okresie Rzeczypospolitej Obojga Narodów, tereny dzisiejszej gminy należały do województwa brzesko-kujawskiego, które stanowiło część prowincji wielkopolskiej. W 1793 roku po drugim rozbiórce Polski tereny obecnej gminy weszły w skład nowo utworzonej prowincji północnej Prusy Południowe i należały do departamentu piotrkowskiego (łęczyckiego). Po trzecim rozbiórce 1795 roku do departamentu poznańskiego. W trakcie istnienia Księstwa Warszawskiego (1807-1815) początkowo składającego się z ziem drugiego, trzeciego oraz częściowo pierwszego zaboru pruskiego, następnie powiększonego o tereny Nowej Galicji i cyrkułu zamojskiego, obszar należał do powiatu brzeskiego wchodzącego w skład departamentu bydgoskiego. Na bazie ziem wchodzących w skład Królestwa Polskiego został wyodrębniony powiat brzesko-kujawski, który w późniejszym okresie zmienia nazwę na powiat kujawski, a od 1836 r. nosi już nazwę Powiat Włocławski. Podział administracyjny w okresie Królestwa Polskiego często ulegał zmianom, które polegały m.in. na zmianie nazewnictwa obwodów na powiaty i województw na gubernie oraz zwiększenia ich liczby. Nie zmieniło to jednak przynależności terytorium obecnej Gminy Włocławek. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku obszar dzisiejszej gminy należał do powiatu włocławskiego w województwie warszawskim. Taki stan trwał do rozpoczęcia II wojny światowej i nastania okupacji hitlerowskiej (1939-1945), wówczas nastąpiły kolejne zmiany w granicach administracyjnych polegające na połączeniu gmin miejskich i wiejskich, w wyniku czego tereny dzisiejszej gminy wchodziły w skład rejencji inowrocławskiej w ramach Okręgu Rzeszy Kraj Warty. Po zakończeniu II wojny światowej w 1945 roku przez władze komunistyczne został wprowadzony nowy podział administracyjny (przywrócono wówczas powiat włocławski) gdzie zasięg terytorialny współczesnej gminy należał do powiatu włocławskiego w ramach województwa pomorskiego, a od 1950 roku do województwa bydgoskiego. Podział ten przetrwał do roku 1975, kiedy to wprowadzono dwustopniowy podział administracyjny w ramach, którego ówczesne województwo bydgoskie podzielono na trzy nowe województwa w wyniku czego obszar gminy należał do województwa włocławskiego z siedzibą we Włocławku. Zgodnie z obowiązującym od 1999 roku do dnia dzisiejszego podziałem administracyjnym Gmina Włocławek należy do powiatu włocławskiego w województwie kujawsko-pomorskim.

Pod obecną nazwą gmina Włocławek funkcjonuje od roku 1972, wówczas to zastąpiła gminę Łęg, która istniała do 1954 roku kiedy zlikwidowano gminy, a najmniejszą jednostką podziału administracyjnego kraju zostały gromady. Wówczas z gminy Łęg wydzielono następujące gromady: Modzerowo, Rózinowo, a część osad włączono do gromady Wieniec. Obecny zasięg terytorialny Gminy Włocławek jest zgodny z tym wyznaczonym 1999 roku.

Historia gminy wiejskiej Włocławek jest bezpośrednio związana z rozwojem miasta Włocławek, a także z już nieistniejącą gminą Łęg, obecnie wchodzącą w skład miasta Włocławek.

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy, zgodnie z art.3 pkt.14 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka. Ochrona krajobrazu kulturowego ma na celu utrzymanie tożsamości lokalnych społeczności. Przedmiotem ochrony powinny być takie elementy jak: pokrycie terenu (przyrodnicze i kulturowe) jego ukształtowanie, a także historyczne tradycje zagospodarowania.

Długotrwała i bogata historia regionu, sięgająca początków Państwa Polskiego spowodowała zmiany w pierwotnym krajobrazie kulturowym. Różne formy osadnictwa rozwijające się na przestrzeni lat doprowadziły do wycinki lasów, zmian w sieci hydrograficznej, przekształcenia terenów na obszary rolnicze. Wyraźne przekształcenia krajobrazu o charakterze antropogenicznym mają miejsce w południowo-zachodniej części gminy. Zalicza się do nich intensywny rozwój zabudowy mieszkaniowej, infrastruktury technicznej, a także budowa autostrady A1. Działania te nie spowodowały zmiany historycznego układu przestrzennego w Kruszynie, który zachował się do dnia dzisiejszego.

5.2.3. Zabytki nieruchome

Na terenie Gminy Włocławek znajduje się niewielka liczba obiektów zabytkowych. W znacznej mierze są to kapliczki i krzyże przydrożne, które miały i nadal mają znaczenie religijne, ale również, te które pełnią funkcję punktów lokalizacyjnych czy drogowskazów dla mieszkańców. Znaczny udział mają również budynki drewniane

i murowane, które są w różnym stopniu zachowane i użytkowane, stanowią pustostany, są wykorzystywane jako budynki gospodarcze, bądź są one zamieszkiwane przez mieszkańców gminy. Większe obiekty to przeważnie dwory wraz z zielenią towarzyszącą. Stan zachowania zabytków jest ogólnie dobry. Jednak zdarzają się budynki zaniedbane, przekształcone i bądź poddane gruntownemu remontowi.

Na terenie Gminy Włocławek znajduje się:

- 5 obiektów (zespołów obiektów) zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
- 101 obiektów zabytkowych ujętych w ewidencji.

Założenia dworsko – parkowe i parki historyczne

Wśród założeń rezydencjonalnych wyróżnia się obiekt w Smółsku pochodzący z 2 ćw. XIX w. wraz z parkiem dworskim z 1 poł. XIX w., który zachowany jest w bardzo dobrym stanie technicznym.

Inne założenia dworsko-parkowe i siedziby rezydencjonalne: w Świętosławiu – najstarszy zachowany zabytek w gminie (przełom XVIII/XIX w.), w skład którego wchodzi: park dworski, kuźnia, spichlerz, stajnia i stodoła stanowiąca obecnie magazyn; w Dębicach – dwór z ok. poł. XIX w., park dworski z XVIII, XIX, XX w., rządcówka i spichlerz z poł. XIX w.; zespół dworsko-parkowy w Kruszynku, w skład którego wchodzi: dwór z ok. poł. XIX w., pozostałości parku dworskiego z 2 poł. XIX w. oraz zachowany w złym stanie zespół dworsko-parkowy w Wistce Królewskiej (dwór z ok. poł. XIX w., park dworski z 2 poł. XVIII). W Kruszynie zachowały się jedynie pozostałości założeń dworsko – parkowych z 2 poł. XIX w., w postaci parków - obecnie są w złym stanie (częściowo użytkowane jako boisko).

Założenia kościelne

Zabytkowe budownictwo sakralne gminy dotyczy zespołu kościoła parafialnego w Kruszynie. Główny budynek, kościół rzymskokatolicki p.w. św. MB Królowej Polski, zlokalizowany jest w miejscu kilku poprzednich kościołów, pierwszym drewnianym, dalej murowanym z poł. XVII wieku, który przetrwał do 1941 r., kiedy to został zburzony przez Niemców (w jego miejsce postawiono w 1945 r. drewnianą kaplicę, która spłonęła w 1954 r.). W połowie XIX wieku, przy kościele funkcjonował szpital. W roku 1955 rozpoczęto budowę nowego murowanego kościoła, którą zakończono w 1957. Obiekt w bardzo dobrym stanie stoi do dziś. W zespół budynków przykościelnych wchodzi: dobrze zachowana plebania z ok. 1920 r., dwa budynki

gospodarcze I z lat 20 XX w. (stan zaniedbany) oraz ogrodzenie z tego samego okresu, gdzie zachowana jest tylko brama z furtką, przęsa usunięta.

Cmentarze i mogiły

Na terenie gminy znajdują się dwa zabytkowe cmentarze. Zespół obiektów z Kruszyna pochodzi z 3 ćw. XIX w. obejmuje on parafialny cmentarz rzymskokatolicki (historyczne nagrobki, starodrzew) oraz ogrodzenie. W miejscowości Ładne (Mursk) zachowały się resztki cmentarza ewangelickiego (nagrobki w zaniedbanym stanie, teren cmentarza częściowo uporządkowany), funkcjonującego w latach 1900 - 1920 oraz bramy cmentarnej z ok. 1920 r.

Obiekty techniki i użyteczności publicznej

W miejscowości Józefowo-Potok znajduje się młyn wodny z 1925 r. w bardzo dobrym stanie zachowania oraz kaszarnia z 1936 r. w której podjęto prace naprawcze, są to jedyne na terenie gminy przykłady budownictwa techniki.

Obiekty użyteczności publicznej (oraz budynki im towarzyszące) to:

Szkoła z 1959 r. w miejscowości Warząchewka Polska, w dobrym stanie zachowania, która obecnie jest użytkowana jako przedszkole oraz szkoła podstawowa. Zespół budynków z 1929 r. w miejscowości Smólnik: szkoła, do której dobudowano nowoczesny kompleks dydaktyczny, dobrze zachowany i użytkowany dom nauczyciela oraz pobliski budynek gospodarczy.

Obecnie zamieszkały budynek szkoły z 1930 r. w Kruszynie, wymagający prac remontowych. Szkoła i zbór ewangelicki w miejscowości Ładne (Mursk) z 1986 r., obecnie stanowiący dom mieszkalny.

Zespół dworca kolejowego w miejscowości Warząchewka Polska w średnim stanie zachowania, obejmujący budynki z ok. 1920 r.: dworzec, budynek gospodarczy, budynek gospodarczy drewniany, szalet i budynek.

Budownictwo mieszkalne

Budownictwo mieszkalne reprezentują domy drewniane, aktualnie wykorzystywane w znacznej mierze jako budynki gospodarcze. Są one zlokalizowane w miejscowościach: Adaminowo, Dąb Polski, Pińczata, Przeretka, Ruda, Smólnik, Telążna Stara, Wójtowskie. Najstarszy datowany jest na okres przed 1819 r. (dom nr 10 w Dębie Polskim, zachowany w złym stanie, grozi katastrofą budowlaną) a najmłodszy - na ok. 1913 r. (dom nr 3 w Wójtowskim). Bardzo dobrze zachowany jest

dom drewniany z 2 ćw. XX w. w miejscowości Ruda, gdzie jest on użytkowany jako leśniczówka.

W miejscowości Skoki Duże zlokalizowany jest dom gliniany z ok. 1860 r. oraz dom drewniano - murowany z XIX/XX w.

Pozostałe elementy zabytkowego budownictwa mieszkalnego, to XIX-XX w. budynki murowane, w znacznej części zamieszkałe, zachowane w dobrym stanie bądź wykorzystywane jako budynki gospodarcze.

Kaplice, kapliczki i figurki przydrożne

W Modzerowie znajduje się kaplica ewangelicka z 1934 r., która obecnie służy jako kaplica katolicka. Przed kaplicą znajduje się odrestaurowana brama z tego samego okresu.

Na terenie gminy, w miejscowościach: Dąb Polski, Dębice, Humlin, Józefowo, Kruszynek, Ładne, Ładne - Józefowo, Telązna Stara zlokalizowanych jest łącznie 9 zabytkowych krzyży przydrożnych z okresu XX w., wszystkie są w stanie dobrym, znaczna część została poddana remontowi. Na obszarze znajduje się również 16 zabytkowych XX w. kapliczek i figurek przydrożnych, większość w stanie dobrym.

Inne

Linia kolejki wąskotorowej na trasie Włocławek - Kruszyn - Kruszynek - Świątostaw - Nowa Wieś jest całkowicie rozebrana. Aleja kasztanowa na trasie Kruszynek - Choceń - niezachowana. W miejscowości Kruszyn pozostał dobrze zachowany historyczny układ ruralistyczny, zgodny z prezentowanym na mapach do 1911 r. Droga brukowa (1400 m) z lat 30-tych XX w. na odcinku Kruszynek - Dobra Wola pokryta jest asfaltem.

5.2.4. Zabytki ruchome

W gminnej ewidencji zabytków ujmuje się wyłącznie zabytki nieruchome, stąd zabytki ruchome nie są przedmiotem ustaleń niniejszego programu. W wyniku weryfikacji dokumentacji gminnej ustalono, że zabytki ruchome stanowiące zabytki sztuki i rzemiosła artystycznego, znajdujące się na terenie gminy Włocławek, obejmują głównie wyposażenie świątyń tj. kościołów parafialnych.

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach gminy. Środowisko kulturowe

gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Gmina Włocławek została przebadana metodą Archeologicznego Zdjęcia Polski na obszarach o nr: 48-47, 48-48, 48-49, 48-50, 48-51, 49-47, 49-48, 49-49, 49-50, 49-51, 50-46, 50-47, 50-48. Zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. W wyniku tych prac zewidencjonowano 137 stanowisk archeologicznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zabytek.pl oraz OpenStreetMap

Osadnictwo obszaru Gminy Włocławek sięga swymi początkami epoki neolitu, poprzez kultury epoki brązu (głównie kulturę łużycką), kultury okresu halsztackiego, wczesnego okresu lateńskiego w epoce żelaza po wczesne średniowiecze i nowożytność.

Najwięcej stanowisk archeologicznych (59) zlokalizowanych jest w obszarze 49-47 w południowo-zachodniej części gminy, w rejonie autostrady. Obejmują w głównej mierze ślady osadnictwa i osad kultury łużyckiej, przeworskiej i pucharów lejowatych, grodzisko, obozowisko ale również: trzy cmentarzyska (Ludwinowo, Świętosław, Nowa Wieś), dar wotywny z neolitu (Świętosław) czy skarb monet z wczesnego średniowiecza XI w. (Dębice).

Dalej, 19 stanowisk archeologicznych, w obszarze 49-49 w centralnej części gminy stanowią osady i ślady osadnictwa z okresu neolitu, brązu, wczesnego średniowiecza (Przerytka, Telążna Leśna), kultury halsztackiej (Mursk, Przerytka, Telążna Stara,

Tełżna Leśna) ale również z okresu nowożytnego XVI-XVII w. (Przerzka, Tełżna

Stara, Tełżna Leśna).
W obszarze 48-49, zlokalizowanym nad Wisłą, wykazuje się stanowiska archeologiczne w miejscowościach: Józefowo, Ładne, Modzerowo, Mostki, Wiszka Królewska, znajdują się tam ślady osadnictwa i osad z okresów: epoki brązu, halstacckiego, późnego średniowiecza i nowożytności.

W obszarze 50-47 znajduje się 11 stanowisk archeologicznych, reprezentujących w dużej mierze osady i ślady osadnictwa z średniowiecznej kultury prapolskiej, ale również epoki kamienia (łagiewniki), żelaza (Koszanowo - kultura halstacka) czy okresu nowożytnego (Poddebice - XVI-XVIII w.) Ponadto w miejscowości Humlin znajduje się cmentarzysko szkieletowe z epoki brązu.

W obszarach 49-48 (stanowiska archeologiczne w miejscowościach: łagiewniki, Ptaszczyzna, Smolarka, Warząchewka Królewska, Warząchewka Nowa) oraz 49-50 stanowiska archeologiczne w miejscowościach: Łęczki, Przerzka, Smólnik, Tełżna Leśna) odnaleziono osady i ślady osadnictwa od epoki neolitu (Smólnik, Tełżna Stara - kultura pucharów lejkowatych), brązu (kultura łużycka), żelaza, średniowiecza do nowożytności (XVI-XVII w.).

W obszarze 49-51 (miejscowości: Dąb Polski, Skoki Duże, Skoki Małe) znajdują się trzy stanowiska archeologiczne, stanowiące osady i ślad osadnictwa z okresu nowożytnego XVI-XVII w.
Pozostałe obszary: 48-47 (stanowiska archeologiczne w miejscowości Smólsk - osady i ślady osadnictwa różnych okresów od epoki kamienia po nowożytność, 50-48 (stanowiska archeologiczne w miejscowości Łagiewniki z osadą i śladami osadnictwa z okresu brązu, żelaza, średniowiecza i nowożytności) oraz obszar 50-46, gdzie w miejscowości Koszanowo znajduje się stanowisko archeologiczne osada z okresu nowożytności (XVI-XVIII w.).

Gminny program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 w sposób ogólny uwzględnia miejsce obiektów archeologicznych w planowaniu przestrzennym, stanowi jedynie punkt wyjścia dla opracowań szczegółowych, obejmujących zagadnienie zabytków archeologicznych, takich jak szczegółowe inwentaryzacje i badania wykopaliskowe stanowisk archeologicznych.

Załącznik 1 stanowi wykaz stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie Gminy Włocławek (wyciąg z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura we Włocławku na dzień 10.10.2019 r.).

Na terenie gminy, w miejscowości Dębice znajdują się relikty nowożytnego pawilonu dworskiego, stanowiące obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1996.01.24 - C/149. Lokalizacja: Dębice, na terenie parku przydworskiego, około 120 m od drogi polnej Dębice-Ludwinowo. Opis grodziska: Kopiec o średnicy 23-27 m., wysokość sięga 2 m ponad otaczający teren, posiada niewielkie zakłębienie na środku, jest zadrzewiony i zakrzewiony. Wyniki badań wykazały, że na kopcu w XVII-XVIII/XIX w. stał drewniany pawilon z podpiwniczeniem, będący przykładem organizacji przestrzeni okołodworskiej.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy nie występują zabytki w zbiorach muzealnych i innych.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Na terenie Gminy Włocławek odnajduje się ślady dziedzictwa niematerialnego przynależne do regionu etnograficznego Kujaw. Przejawiają się one głównie w elementach kujawskiego folkloru, tradycjach kulinarnych, obrzędach religijnych, jak i języku. Mimo, iż Gmina Włocławek nie szczyci się szczególnymi formami dziedzictwa niematerialnego, to jednak w życiu organizacji społecznych kultywuje tradycje ludowe takie jak: zwyczaje zapustne, zwyczaje wielkanocne, folklor muzyczny i taneczny czy zdobnictwo.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, formami ochrony zabytków w Polsce są:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
  - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Przepisy prawne wskazują, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W zakresie ochrony zabytków na terenie gminy nie zostały wyznaczone przez Wójta Gminy Włocławek zabytki nieruchome, które byłyby ujęte w gminnej ewidencji zabytków.

Stąd gminna ewidencja zabytków stanowi wykaz obejmujący:

- 6 obiektów lub zespołów obiektów wpisanych do rejestru zabytków (17 obiektów), w tym 5 w kategorii A - zabytek nieruchomy oraz 1 w kategorii C - zabytek archeologiczny;
- 101 innych obiektów ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Wykaz zabytków nieruchomych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (Załącznik nr 1) stanowi wyciąg z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura we Włocławku na dzień 10.10.2019 r. Prace nad Gminnym Programem Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 objęły analizę Kart Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków (wgląd 10.10.2019 r.), gdzie data wykonania ewidencji obejmowała okres od 2001 do 2019 r. Wykaz ten został poddany weryfikacji poprzez przeprowadzenie wizji terenowej (18-22.10.2019 r.) oraz analizy materiałów historycznych dotyczących Gminy Włocławek. Na tej podstawie określono niżej przedstawiony zasób dziedzictwa gminy.

- Zabytki znajdujące się na terenie Gminy Włocławek objęte prawną formą ochrony zabytków przez ich wpis do rejestru zabytków:

1	<p>Miejscowość: Dębice Obiekt: Relikty nowożytnego pawilonu dworskiego</p>	<p>Data i numer wpisu do rejestru zabytków: 1996.01.24 - C/149</p>
		 <p style="text-align: right; font-size: 0.8em;">© Autorzy OpenStreetMap</p> <p>Stan zachowania: zaniedbany, obszar porośnięty drzewami i krzewami</p>

2	<p>Miejscowość: Dębice Obiekt: Zespół dworsko-parkowy Datowanie: Dwór – XIX w. poł. ok. Park dworski – XVIII, XIX, XX w. Rządcaówka – XIX w. poł. Spichlerz z działką nr 96/16 – XIX w. poł. Obiekty skreślone w 2008 r. (nie istnieją) – stajnia, stodoła, wozownia – XIX w. poł.</p>	<p>Data i numer wpisu do rejestru zabytków: 1987.12.30-A/1497</p>
		 <p style="text-align: right; font-size: 0.8em;">© Autorzy OpenStreetMap</p> <p>Stan zachowania: zły. Budynek dworski wymaga kapitalnego remontu. Pozostałe obiekty wymagają prac naprawczych. Park dworski zaniedbany</p>

3	<p>Miejscowość: Skoki Duże Obiekt: Zagroda nr 4 Datowanie: XIX/XX w. Dom drewniany – 1840-1845 ok. Studnia z żurawiem - drewniane – 1880 ok. Obiekty przeniesione do skansenu: chlew drewniany – 1850 ok., drewnutnia drewniana – 1900 ok., obora ze stajniq - drewniane – 1887, stodoła drewniana – 1850 ok.</p>	<p>Data i numer wpisu do rejestru zabytków: 1984.08.14-144/A</p>
		 <p>Obiekt poddany kapitalnemu remontowi. Stan zachowania: bardzo dobry</p>

4	<p>Miejscowość: Smólsk Obiekt: Zespół dworsko-parkowy Datowanie: Dwór – XIX w. 2 ćw. Park dworski – XIX w. 1 poł.</p>	<p>Data i numer wpisu do rejestru zabytków: 1985.06.5-A/1219</p>
		 <p>Stan zachowania dworu: bardzo dobry. Park dworski zadbany</p>

5	<p>Miejscowość: Świętostaw Obiekt: Zespół dworsko-parkowy Datowanie: Dwór murowano-drewniany – XVIII/XIX w. Park dworski – XIX w. 1 poł. Kuźnia – XIX w. k. Spichlerz – XIX w. k. Stajnia – XIX w. k. Stodoła, ob. magazyn – XIX w. k. Obiekt przeniesiony do skansenu: obora ze stajnią drewniane XIX w. k.</p>	<p>Data i numer wpisu do rejestru zabytków: 1992.01.20-A/1477</p>
		 <p>© autorzy OpenStreetMap</p> <p>Stan zachowania dworu: średni. Częściowo prowadzone prace naprawcze.</p>
6	<p>Miejscowość: Wistka Królewska Obiekt: Zespół dworsko-parkowy Datowanie: Dwór – XIX w. poł. ok. Park dworski – XVIII w. 2 poł.</p>	<p>Data i numer wpisu do rejestru zabytków: 1991.04.22-A/1196</p>
		 <p>© autorzy OpenStreetMap</p> <p>Stan zachowania: bardzo zły. Budynek zdewastowany, grozi katastrofą budowlaną. Park dworski zaniedbany</p>

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Na dzień opracowania programu została sporządzona gminna ewidencja zabytków nieruchomości Gminy Włocławek, zgodnie z wykazem przekazanym przez Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu Delegaturę we Włocławku, której zestawienie mieści się w poniższej tabeli.

Zabytki znajdujące się na terenie gminy Włocławek objęte prawną formą ochrony zabytków przez ich wpis do ewidencji zabytków:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Stan zachowania, informacje dodatkowe
1	Adaminowo	dom drewniany nr 8	ok. 1900	stan zachowania: zaniedbany; budynek użytkowany jako szopa
2	Dąb Polski	dom drewniany 10	1819 przed	stan zachowania: zły; zapadnięty dach - groźba katastrofy budowlanej
3	Dąb Polski	krzyż przydrożny	2 poł XX w.	stan zachowania: dobry; krzyż współczesny postawiony na miejscu poprzedniego drewnianego
4	Dąb Polski	krzyż przydrożny	P 1945, wymiana po 1980	stan zachowania: dobry; krzyż wymieniony z drewnianego na metalowy po roku 1980
5	Dąb Mały	Kapliczka przydrożna	Po 1945, przebud. Po 2000	stan zachowania: dobry
6	Dębice	relikty nowożytnego pawilonu dworskiego		obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1996.01.24 - C/149 stan: zaniedbany porośnięte drzewami krzewami
	Dębice	<u>zespół dworsko-parkowy;</u>		obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1987.12.30-A/1497
7		dwór	XIX w. poł. ok.	stan zachowania: zły; wymaga kapitalnego remontu
8		park dworski	XVIII, XIX, XX w.	drzewostan dobrze zachowany, wymaga zabiegów technicznych usunięcia niepożądanych krzewów
9		rzędcówka	XIX w. poł.	stan zachowania: średni; częściowo zmienione poszycie dachowe, część dobudowana oraz część ocieplona
10		spichlerz z działką nr 96/16	XIX w. poł.	stan zachowania: zaniedbany; brak bieżących prac naprawczych
		stajnia, nie istnieje, skreślone w 2008	XIX w. poł.	-
		stodoła, nie istnieje skreślone	XIX w. poł.	-

27		budynek gospodarczy I	XX w. 20 lata	stan zachowania: zaniedbany
28		budynek gospodarczy II	XX w. 20 lata	stan zachowania: zaniedbany
29		ogrodzenie	XX w. 20 lata	zachowana tylko brama z furtką, ogrodzenie usunięte, w miejscu ogrodzenia parking, trwają prace remontowe
30	Kruszyn	organistówka, ul. Włocławska 60	XX w. pocz.	stan zachowania: dobry
31	Kruszyn	<u>cmentarz parafialny rzymskokatolicki</u> (nagrobki historyczne, starodrzew)	3 ćw. XIX w.	stan zachowania: dobry; starodrzew w dużej części zachowany
32		ogrodzenie		stan zachowania: zaniedbany
33	Kruszyn	park podworski	XIX w. 2 poł.	stan zachowania: zły; obecnie częściowo stanowi teren boiska szkolnego
34	Kruszyn	szkoła, ul. Włocławska 6	1930 ok.	stan zachowania: zaniedbany; stara nazwa ulicy obecnie to Kazimierza Wielkiego
35	Kruszyn	budynek gospodarczy przy szkole, ul. Włocławska 6	XX w. pocz.	stan zachowania: zły obecnie ulica Kazimierza Wielkiego 87
36	Kruszyn	dom, ul. Kazimierza Wielkiego 83	I ćw. XX w.	stan zachowania: dobry
37	Kruszyn	dom, ul. Szkolna 2	1935	stan zachowania: bardzo dobry
38	Kruszyn	figurka Chrystusa przydrożna	XX w. pocz.	stan zachowania: dobry
39	Kruszyn	figurka NMP przydrożna (K. Wielkiego 66)	1919	stan zachowania: dobry; brak utwardzonego dojazdu do figurki
40	Kruszynek	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1980	stan zachowania: dobry; brak odpowiedniego dojazdu do krzyża
41	Kruszynek Dobra Wola	droga brukowa (1400 m)	lata 30-te XX w.	droga brukowa pokryta asfaltem
	Kruszynek	<u>zespół dworsko-parkowy</u> ;		
42		dwór	XIX w. poł. ok.	stan zachowania: dobry; zmienione pokrycie dachowe

43		pozostałości parku dworskiego	XIX w. 2 poł.	zachowana niewielka część drzewostanu
44	Kruszynek - Choceń	aleja kasztanowa	XIX w. 1 poł.	aleja niezachowana
45	Ładne (Mursk)	cmentarz ewangelicki (nagrobki historyczne, starodrzew):	1900-1920	stan zachowania nagrobków: zły; teren cmentarza częściowo uporządkowany
46		brama cmentarna	1920 ok.	stan zachowania: zły
47	Ładne (Mursk)	szkoła i zbór ewangelicki, ob. dom	1896	stan zachowania: zaniedbany; obiekt zamieszkały
48	Ładne	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1980	stan zachowania: dobry
49	Ładne - Józefowo	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1968	stan zachowania: dobry
50	Łagiewniki	figura przydrożna NMP	I. 30-te XX w., remont po 1990	stan zachowania: dobry
51	Modzerewo	kaplica ewangelicka, ob. filialna rzymskokatolicka p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	1934	stan zachowania: zaniedbany; budynek użytkowany jako miejsce kultu
52	Modzerewo	brama do kaplicy ewangelickiej	1934	stan zachowania: dobry; ogrodzenie kaplicy zamontowane w odnowionych słupkach
53	Modzerewo	figura MB	2 ćw. XX w.	nie zweryfikowano – prawdopodobnie obiekt stanowi powielenie
54	Modzerewo	figura przydrożna NMP	I. 20-te XX w., remont po 2000	stan zachowania: dobry
55	Modzerewo	dom z częścią inwentarską nr 49	2 ćw. XX w.	stan zachowania: zaniedbany; budynek nieużytkowany
56	Mołki	Kapliczka przydrożna z figurą NMP		stan zachowania: dobry
57	Nowa Wieś	park podworski	XIX w. 2 poł.	nie zweryfikowano

58	Pińczata	dom drewniany nr 32	pocz. XX w.	stan zachowania dobry; zmienione pokrycie dachowe obiekt zamieszkały
59	Przerytka	dom drewniany 1	4 ćw. XIX w.	stan zachowania obiektu: zły; zapadnięty dach - groźba katastrofy budowlanej
60	Przerytka	kapliczka przydrożna z figurą Św. Józefa	Ok. 1930	stan zachowania obiektu: dobry
61	Ruda	leśniczówka drewniana	2 ćw. XX w.	stan zachowania obiektu: dobry; obiekt użytkowany jako leśniczówka
62	Ruda	stodoła drewniana przy leśniczówce	2 ćw. XX w.	stan zachowania obiektu: dobry; obiekt użytkowany jako pomieszczenie pomocnicze
	Skoki Duże	<u>zagroda nr 4:</u>		obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1984.08.14-144/A; stan zachowania
63		dom drewniany	1840-1845 ok.	obiektu: bardzo dobry; obiekt poddany kapitalnemu remontowi
		chlew drewniany (przeniesiona do skansenu)	1850 ok.	-
		drewnia drewniana (przeniesiona do skansenu)	1900 ok.	-
		obora ze stajnią drewniane (przeniesiona do skansenu)	1887	-
		stodoła drewniana (przeniesiona do skansenu)	1850 ok.	-
64		studnia z żurawiem drewniane	1880 ok.	nie zweryfikowano
65	Skoki Duże	dom drewniany 4 (dawniej 3)	XX w. 3 ćw.	nie zweryfikowano – prawdopodobnie obiekt stanowi powielenie
66	Skoki Duże	dom gliniany 5	1860 ok.	stan zachowania obiektu: zaniedbany
67	Skoki Duże	dom drewniano - murowany 10	XIX/XXw.	stan zachowania obiektu: zaniedbany; obiekt zamieszkały
68	Skoki Duże	kapliczka przydrożna	3 ćw. XX w.	stan zachowania obiektu: dobry
69	Skoki Małe	kapliczka przydrożna	P 1945, przebud. po 2000	stan zachowania obiektu: dobry
	Smólnik	<u>zespół</u>		

		<u>budynków szkoły:</u>		
70		szkoła	1929	stan zachowania obiektu: dobry; do obiektu dobudowano kompleks dydaktyczny; obiekt wykorzystywany jako jednostka oświatowo-wychowawcza
71		dom nauczyciela	1929	stan zachowania obiektu: dobry; obiekt zamieszkały
72		budynek gospodarczy	1929	stan zachowania obiektu: dobry; obiekt użytkowany
73	Smólnik	dom drewniany 17	XIX w. 4 ćw.	stan zachowania obiektu: nie zachowano
74	Smólnik	dom drewniany 26	ok. poł. XIX w.	nie zweryfikowano
75	Smólnik	dom drewniany 38	XIX w. 4 ćw.	stan zachowania obiektu: zaniedbany
76	Smólnik	kapliczka przydrożna	I. 20-te XXw., remonty - po 1946	stan zachowania obiektu: dobry
77	Smólnik	kapliczka MB	1 ćw. XX w.	nie zweryfikowano – prawdopodobnie obiekt stanowi powielenie
	Smólsk	<u>zespół dworsko- parkowy:</u>		obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1985.06.5-A/1219
78		dwór	XIX w. 2 ćw.	stan zachowania: bardzo dobry
79		park dworski	XIX w. 1 poł.	stan zachowania: dobry
80	Smólsk	figurka Chrystusa	XX w. pocz.	stan zachowania: bardzo dobry
81	Smólsk	kapliczka NMP	XX w. pocz.	stan zachowania: bardzo dobry
	Świątostaw	<u>zespół dworsko - parkowy:</u>		obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1992.01.20-A/1477
82		dwór murowano-drewniany	XVIII/XIX w.	dwór murowano-drewniany stan średni częściowo wymienione okna
83		park dworski	XIX w. 1 poł.	drzewostan zachowany
84		kuźnia	XIX w. k.	stan zachowania: zaniedbany
85		obora	XIX w. k.	stan zachowania: zaniedbany
86		spichlerz	XIX w. k.	stan zachowania: zaniedbany
87		stajnia	XIX w. k.	stan zachowania: zaniedbany
88		stodoła, ob. magazyn	XIX w. k.	stan zachowania: zaniedbany

89		obora (2)	1 ćw. XX w.	stan zachowania: zaniedbany
90		stodoła	XIX w. k., pocz. XX	stan zachowania: zaniedbany
91		czworak nr 2	XIX w. 2 poł.	stan zachowania: zaniedbany
92		czworak nr 3	1 ćw. XX w.	stan zachowania: dobry, częściowo wyremontowany
93		czworak nr 11	1 ćw. XX w.	stan zachowania: zaniedbany
94		brama	XIX w. k.	stan zachowania: średni, częściowo pomalowana
95		pozostałości alei lipowej		nie zweryfikowano
96	Telążna Stara	dom drewniany 4	1 ćw. XX w.	stan zachowania: dobry
97	Telążna Stara	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1980	stan zachowania: dobry
	Warząchewka Polska	<u>zespół dworca kolejowego;</u>		
98		dworzec	1920 ok.	stan zachowania: zaniedbany; obecnie zamieszkały, wymieniona część okien
99		budynek gospodarczy	1920 ok.	stan zachowania: dobry; obecnie zamieszkały
100		budynek gospodarczy drewniany	1920 ok.	stan zachowania: dobry; służy jako budynek gospodarczy
101		szalef i budynek	1920 ok.	stan zachowania: zły
102	Warząchewka Polska	szkoła	1959	stan zachowania: dobry/bardzo dobry; obecnie użytkowany jako przedszkole
	Wistka Królewska	<u>zespół dworsko-parkowy;</u>		obiekt wpisany do rejestru zabytków: 1991.04.22-A/1196; stan zachowania obiektu bardzo zły; budynek zdewastowany grozi katastrofą budowlaną; park dworski zaniedbany
103		dwór	XIX w. poł. ok.	
104		park dworski	XVIII w. 2 poł.	
105	Wistka Królewska	kapliczka MB	1 ćw. XX w.	stan zachowania: dobry
106	Wójtowskie	dom drewniany 3	1913	stan zachowania: zaniedbany
107	Włocławek Kruszyn Kruszynek Świętostaw Nowa Wieś	- linia kolejki wąskotorowej		linia całkowicie rozebrana

Powyższe zestawienie stanowi wypadkową analiz i wizji terenowej (weryfikacja stanu zachowania zabytków oraz wskazanie informacji dodatkowych) oraz wykazu zabytków nieruchomości ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (Załącznik nr 2).

W przypadku siedmiu obiektów, przedkłada się dodatkowe wyjaśnienia: obiekt zlokalizowany w miejscowości Kawka - kapliczka przydrożna okresu I ćw. XX w. zlokalizowany jest w mieście Włocławek - lokalizacja w innej gminie, obiekt zlokalizowany w miejscowości Kruszyn - organistówka, ul. Włocławska 60 z XX w. pocz. prawdopodobnie stanowi powielenie z obiektem - dom, ul. Kazimierza Wielkiego 83 z I ćw. XX w., w przypadku alei zlokalizowanej wzdłuż drogi Kruszynek - Choceń - aleja kasztanowa z XIX w. 1 poł. wskazuje się, iż obecnie nie występuje w przestrzeni (dodatkowa analiza archiwalnych ortofotomap), obiekt zlokalizowany w miejscowości Modzerowo - figura MB z 2 ćw. XX w. stanowi powielenie z obiektem: figura przydrożna NMP z I. 20-tych XX w., remont po 2000, obiekt zlokalizowany w miejscowości Skoki Duże - dom drewniany 4 (dawniej 3) z XX w. 3 ćw. stanowi powielenie z obiektem: Skoki Duże - zagroda nr 4, obiekt zlokalizowany w miejscowości Smólnik - dom drewniany 17 z XIX w. 4 ćw. nie występuje w przestrzeni, przeprowadzono prace rozbiórkowe, obiekt zlokalizowany w miejscowości Smólnik-kapliczka MB z I ćw. XX w. stanowi powielenie z obiektem: kapliczka przydrożna I. 20-te XX w., remonty - po 1946.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OpenStreetMap

5.5. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla gminy

Na obszarze Gminy Włocławek znajdują się obiekty zabytkowe o różnej randze. Zabytkami o najwyższym znaczeniu dla gminy są przede wszystkim obiekty wpisane do rejestru zabytków. Na terenie Gminy Włocławek nie występuje wiele obiektów zabytkowych stanowiących element materialnego dziedzictwa kulturowego, które mogłyby stanowić dodatkowy impuls dla rozwoju społeczno-gospodarczego, bądź które wiązałyby się rozwojem walorów turystycznych obejmujących przychody finansowe czy zatrudnienie przez ten sektor gospodarki.

Niemniej zabytki stanowią elementy rozpoznawalne przez społeczeństwo lokalne, są elementem kultury, życia codziennego, kształtują kapitał społeczny oraz stanowią element tożsamości lokalnej. Podczas przeprowadzonej wizji terenowej dokonano ankiety ustnej (wywiad bezpośredni) z mieszkańcami gminy Włocławek. Zapytano kilkanaście osób, jakie znają obiekty zabytkowe zlokalizowane na terenie gminy Włocławek oraz które z nich są ich zdaniem najważniejsze. Z analizy uzyskanych odpowiedzi jasno wynika, iż mieszkańcy najlepiej znają zabytki sakralne – kościoły (Modzerowo, Kruszyn), dalej rozpoznają obiekty zabytkowe stanowiące zespoły dworsko-parkowe. Szczególną uwagę zwrócono również na dom drewniany w miejscowości Skoki Duże, który z racji swojej lokalizacji - położony jest przy głównej

drodze - oraz niedawno przeprowadzonej renowacji, stanowi rozpoznawalny wśród lokalnych mieszkańców obiekt.

Najistotniejsze dla zachowania i wzrostu potencjału kulturowego i krajobrazowego należy uznać dwa założenia dworsko-parkowe: w Smółsku i Świętosławiu. Coraz ważniejszym staje się trend w którym to turystyka widziana jest jako sektor gospodarki, który korzysta w największym stopniu z zasobów dziedzictwa historycznego. Istotne, pod względem zachowania historycznego dziedzictwa, jest również utrzymanie w dobrym stanie przykadów budownictwa drewnianego rozmieszczonych na terenie gminy.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Diagnoza obecnego stanu oraz potencjalne perspektywy i zagrożenia dla ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie Gminy Włocławek zostały wykonane na podstawie wizji lokalnych, analizy dokumentów planistycznych i strategicznych gminy, a także dokumentów wyższego szczebla, publikacji dotyczących gminy oraz ogólnodostępnych informacji o niej.

Przedstawiona poniżej analiza ułatwia dokonywanie oceny zasobów i otoczenia Gminy Włocławek, umożliwia również identyfikację problemów i służy do wyznaczenia priorytetów, zasadniczych kierunków działania, a następnie szczegółowych zadań na rzecz ochrony zabytków na terenie gminy.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - sąsiedztwo dużego miasta Włocławka większy dostęp do wydarzeń kulturalnych - duża liczba kapliczek przydrożnych, krzyży i figurek - istniejące szlaki turystyczne (Szlak czarny "Martyrologii", Szlak niebieski "Łącznikowy", Szlak żółty „Północny”, „Kujawski Szlak Ewangelicki”) - wysokie walory przyrodnicze (lasy, jeziora, rzeki), zróżnicowanie pod względem geomorfologicznym, przyrodniczym, krajobrazowym - obszar atrakcyjny turystycznie (Zalew Włocławski, Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy, rezerваты przyrody "Gościąg", "Wójtowski Grąd", "Dębice", "Jazy" 	<ul style="list-style-type: none"> - zły stan zachowania zabytków szczególnie tych wpisanych do rejestru zabytków (Dębice, Wistka Królewska) - ograniczone możliwości zwiedzania związane z własnością prywatną zabytków - brak, bądź niedostateczny poziom oznakowania zabytków, również tych wpisanych do rejestru - niewystarczająca promocja walorów kulturowych i możliwości wykorzystania dóbr kultury dla rozwoju turystyki - niska świadomość społeczna o potrzebie i konieczności ochrony zabytków

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - opracowanie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków - turystyka rowerowa (zdrowy styl życia społeczeństwa) - możliwość poprawy stanu zabytków z wykorzystaniem funduszy krajowych i unijnych - uwzględnienie potrzeb ochrony zabytków w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego - perspektywiczne zagospodarowania zalewu włocławskiego - promocja dziedzictwa kulturowego gminy - cyfrowa bazy danych o zabytkach umożliwiające promocję dziedzictwa kulturowego gminy na większą skalę - wzrost świadomości społeczeństwa w kwestii ochrony przestrzeni kulturowej 	<ul style="list-style-type: none"> - trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania projektów związanych z opieką nad zabytkami - niekontrolowany rozwój zabudowy mieszkaniowej - dowolność prowadzenia prac remontowych i naprawczych budynków zabytkowych bez konsultacji z konserwatorem zabytków, w wyniku których tracą swoją pierwotną formę - silna konkurencja na rynku turystyki w regionie (sąsiadujące gminy o znacznie większym potencjale) - niewystarczające środki na prace konserwatorskie - brak środków na renowację zabytkowych obiektów (w szczególności zabudowań gospodarczych wchodzących w skład zespołów dworskich) - słabnące zainteresowanie dziedzictwem kulturowym wśród przedstawicieli młodego pokolenia - niedostateczny poziom innowacyjności społeczeństwa, korzystania z cyfrowych baz danych

7. Założenia programowe

W założeniach programowych i działaniach na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami należy uwzględnić uwarunkowania gminy wynikające z jej lokalizacji, wielkości, historii, a także czynników społeczno-gospodarczych kształtujących obecny stan gminy.

Poniższe kierunki działań wraz z zadaniami dla samorządu lokalnego zostały opracowane na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji stanu zachowania zabytków, analizie dokumentów strategicznych poziomu krajowego, wojewódzkiego i powiatowego, Strategii Rozwoju Gminy Włocławek oraz Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

7.1. Priorytety programu opieki

Zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Na podstawie oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy, przeanalizowaniu szans i zagrożeń, mocnych i słabych stron oraz zewnętrznych uwarunkowań wyznaczono podstawowe priorytety gminnego programu opieki nad zabytkami. Należą do nich:

PRIORYTET I - DBAŁOŚĆ O DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO ELEMENT ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY

PRIORYTET II - OCHRONA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO ORAZ ZACHOWANIE ŁADU PRZESTRZENNEGO

PRIORYTET III - PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY ORAZ EDUKACJA NA RZECZ BUDOWANIA LOKALNEJ TOŻSAMOŚCI

7.2. Kierunki działań oraz zadania programu opieki

Kierunki Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 wyznaczone są w perspektywie długoletniej. Obejmują główne obszary działalności na których powinny się skupić zadania służące ich realizacji programu.

PRIORYTET I Dbłość o dziedzictwo kulturowe jako element zrównoważonego rozwoju gminy	
Kierunki działań	Zadania
Monitorowanie dóbr kultury	<ul style="list-style-type: none"> • sporządzenie gminnej ewidencji zabytków • coroczna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków • oznakowanie zabytków na terenie gminy, szczególnie tych wpisanych do rejestru zabytków
Wykorzystanie zabytków dla rozwoju społeczno - gospodarczego	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie planów remontów i konserwacji obiektów małej architektury w gminie (kapliczki przydrożne, krzyże, figurki, miejsca pamięci) • zapewnienie odpowiedniego dojścia do krzyży i kapliczek przydrożnych • dbłość o zabytki poprzez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego • wspieranie rynku pracy związanego z dziedzictwem kulturowym • opracowanie planu ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych • wyznaczenie trasy turystycznej po przydrożnych kapliczkach, figurach i krzyżach znajdujących się na terenie gminy w postaci mapy z rozmieszczeniem wyżej wymienionych obiektów
Innowacyjność w promocji dziedzictwa	<ul style="list-style-type: none"> • opracowanie mapy lokalizacyjnej zabytków wpisanych do rejestru zabytków na terenie gminy • opracowanie mapy z istniejącymi szlakami

kulturowego gminy	<p>turystycznymi, ścieżkami dydaktycznymi wraz ze wskazaniem najbardziej atrakcyjnych miejsc</p> <ul style="list-style-type: none"> • umieszczanie na stronie internetowej gminy informacji dotyczących możliwości pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych ułatwiających właścicielom, a także zarządcą prawidłowe składanie wniosków
<p>PRIORYTET II Ochrona krajobrazu kulturowego oraz zachowanie ładu przestrzennego</p>	
<p>Kierunki działań</p>	<p>Zadania</p>
<p>Działania na rzecz zachowania ładu przestrzennego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przeciwdziałanie remontom obiektów zabytkowych bez konsultacji z wojewódzkim konserwatorem zabytków w szczególności przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków • stosowanie się do ustaleń dokumentów planistycznych gminy
<p>Zahamowanie dewastacji zabytków i poprawy stanu ich zachowania</p>	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie prac remontowo- konserwatorskich przy obiektach stanowiących własność gminy • podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków • powiadomienie właścicieli, zarządców obiektów zabytkowych, że przed każdą próbą remontu, naprawy należy skonsultować się z wojewódzkim konserwatorem zabytków
<p>PRIORYTET III Promocja dziedzictwa kulturowego gminy oraz edukacja na rzecz budowania lokalnej tożsamości</p>	
<p>Kierunki działań</p>	<p>Zadania</p>
<p>Pogłębianie wiedzy społeczeństwa o dziedzictwie kulturowym gminy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie działań edukacyjnych w szkołach poprzez organizowanie prezentacji, konkursów szkolnych o zabytkach i historii gminy • wspieranie organizacji wystaw, spotkań na temat historii regionu, dawnych i obecnych zabytków

	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie właścicieli obiektów zabytkowych dotyczących możliwości przeprowadzania prac i obowiązków obiektów zabytkowych
Popularyzacja zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie działań i współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony zabytków • współorganizacja wycieczek szkolnych po regionie • wydawanie, wspieranie publikacji, folderów promocyjnych poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy
Aktywność lokalna mieszkańców na rzecz poszanowania dziedzictwa kulturowego	<ul style="list-style-type: none"> • wspieranie oddolnych inicjatyw na rzecz opieki nad zabytkowymi kapliczkami i krzyżami • wspieranie działalności mieszkańców na rzecz kultywowania lokalnych tradycji (tanecznych, muzycznych, kulinarnych)

Realizacja zadań uzależniona będzie od możliwości finansowych i organizacyjnych jednostki odpowiedzialnej za ich wykonanie oraz uzyskanego dofinansowania. Gmina Włocławek w ramach zadań, które postawiła przed sobą do realizacji w okresie 2020-2023 zaplanowała działania dotyczące następujących obiektów zabytkowych:

- kapliczki przydrożne na drzewie w miejscowości Dębice (lata 40-te XX w.). Działania w zakresie impregnacji kapliczek skrzynkowych oraz ich pomalowania. Koszt całkowity realizacji zadania 500 zł – 100% kosztów pokrywa Gmina;
- brama cmentarna w miejscowości Ładne (Mursk) z ok. 1920 r. stanowiąca element Kujawskiego Szlaku Ewangelickiego. Działania w zakresie zabezpieczenia i renowacji bramy oraz rekonstrukcja kwiatonu, uporządkowanie terenu cmentarza. Koszt całkowity realizacji przedsięwzięcia 8 000 zł - 30 % kosztów pokrywa Gmina, 70 % kosztów dofinansowanie ze środków unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego oraz budżetu województwa;

- figurka NMP przydrożna z 1919 r. w miejscowości Kruszyn. Działania mające na celu zapewnienie utwardzonego dojścia do figurki. Koszt całkowity realizacji zadania 1 500 zł - 50 % kosztów pokrywa Gmina, 50 % kosztów dofinansowanie z budżetu województwa.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Realizacja Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 będzie się odbywać poprzez wyznaczone zadania w ramach przyjętych kierunków działań, służących realizacji określonych priorytetów prowadzących do poprawy stanu zachowania zabytków na obszarze gminy.

Przy realizacji zadań określonych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Włocławek należy zastosować kompleksowe podejście. Oznacza to wspólne działanie na rzecz ochrony zabytków władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, zgodnie z posiadanymi przez te jednostki kompetencjami, prawami i obowiązkami wynikającymi z obowiązujących przepisów prawnych, a także działalności społeczeństwa lokalnego, które bezpośrednio odczuje skutek wprowadzania wyznaczonych zadań.

Zakłada się, że w realizacji powyżej opracowanego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, społeczne, koordynacji oraz instrumenty kontrolne.

- instrumenty prawne - wynikające z obowiązujących przepisów prawa. Należą do nich programy określające politykę państwa oraz województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, decyzje administracyjne wydane przez Kujawsko-Pomorskiego Konserwatora Zabytków wynikających z przepisów ustawowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków,
- instrumenty finansowe (m.in. dotacje, subwencje, dofinansowania z projektów i programów funduszy europejskich, szukanie zewnętrznego wsparcia finansowego na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane, współpraca pomiędzy podmiotami publicznymi a sektorem prywatnym w ramach „Partnerstwa publiczno - prywatnego” (PPP), przeznaczenie środków z budżetu gminy na ochronę zabytków zatwierdzone Radą Gminy,
- instrumenty społeczne obejmujące działania edukacyjne związane z potrzebą ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego, promocja

dziedzictwa kulturowego gminy poprzez informacje na stronie internetowej, wystawy, foldery, broszury, ulotki, współdziałanie z organizacjami społecznymi, pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego,

- instrumenty koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego, planach ochrony środowiska, współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków, współpraca z sąsiednimi gminami w celu wypracowania jednolitej polityki ochrony dziedzictwa kulturowego, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi,
- instrumenty kontrolne (monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami oraz jego aktualizacja związana z ustawowym czteroletnim okresem obowiązywania, prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, prowadzenie stałej obserwacji procesów i zjawisk mogących wpłynąć na realizację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Wójt Gminy Włocławek zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023. Przedmiotowa ocena posłuży do ewentualnego zweryfikowania założeń niniejszego programu oraz wprowadzenia zmian zgodnych z oczekiwanymi potrzebami oraz możliwościami finansowymi.

Do wykonania powyższego zadania, Zespół Koordynujący monitorujący Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023, przynajmniej raz na dwa lata przedstawi pisemną analizę stopnia realizacji powyższego programu. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy.

Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Realizacja założeń programowych zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 realizowana będzie poprzez:

- współpracę władz Gminy Włocławek z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Urzędem Marszałkowskim Województwa Kujawsko-Pomorskiego, władzami kościelnymi w oparciu o porozumienia i umowy,
- wykorzystanie instrumentów finansowych w postaci dotacji,
- projekty, programy lokalne,
- inicjatywy własne Gminy Włocławek.

10. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zapisy art. 71 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określają, że w zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkownika wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki

Zgodnie z art. 74 ww. ustawy dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków budżetu państwa, z części, której dysponentem jest ten minister,
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Zgodnie z art. 78 ww. ustawy dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Jednak, jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Szczegółowe warunki udzielania dotacji celowej określono w Rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017.1674).

Zgodnie z art. 81 ww. ustawy, w trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący gminy, powiatu lub

samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Poniżej wskazuje się możliwe źródła finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach zlokalizowanych na terenie Gminy Włocławek. Każdorazowo przed złożeniem wniosku, należy sprawdzić możliwości ubiegania się o wsparcie w instytucjach.

Możliwości pozyskania środków finansowych na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami:

- 1) budżet Gminy Włocławek - mogą być udzielane dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, jeżeli zabytek znajduje się na stałe na obszarze Gminy Włocławek,
- 2) Rada Powiatów (budżet powiatów),
- 3) Sejmik Województwa (budżet województwa),
- 4) Wojewódzki Konserwator Zabytków (ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda),
- 5) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego) oraz innych ministrów - programy operacyjne;
- 6) środki Unii Europejskiej i inne środki pomocowe (m.in. PROW na lata 2014-2020, RPO na lata 2014-2020) - programy operacyjne,
- 7) Fundusz Kościelny w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji (w zakresie obiektów o charakterze sakralnym, na wykonanie podstawowych prac zabezpieczających obiekt),
- 8) finansowanie prac przy obiektach zabytkowych oparte na wykorzystaniu środków prywatnych (osób fizycznych, stowarzyszeń, fundacji, osób prawnych, związków wyznaniowych),
- 9) inne środki przewidziane prawem.

Załączniki

Załączniki 1 i 2 zostały poddane weryfikacji w niniejszym Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023 w zakresie przynależności poszczególnych miejscowości do gminy. W przypadku miejscowości nie wchodzących w skład gminy nie uwzględniono ich w Programie.

Załącznik 1 Wykaz stanowisk archeologicznych zlokalizowanych na terenie Gminy Włocławek

(wyciąg z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura we Włocławku na dzień 10.10.2019 r.)

Stanowiska poddane weryfikacji w niniejszym Programie

Lp.	Miejscowość	nr obszaru AZP	nr stanowiska AZP	Funkcja obiektu	Kultura	Blizsza chronologia
1	Smólsk	48-47	8	osada	k. pucharów lejkowatych	faza pikutkowska
				osada	k. łużycka	III okres epoki brązu-halsztat A
				cmentarzysko	k. łużycka	halsztat A
				osada	k. przeworska	młodszy okres przedrzymski
				osada		późne średniowiecze/nowożytny XV-XVIII w.
2	Smólsk	48-47	9	śląd osadnictwa		halsztat
				śląd osadnictwa		nowożytny
3	Popowiczki	48-47	24	śląd osadnictwa		halsztat
				śląd osadnictwa		nowożytny
4	Michelin	48-47	28	osada	k. trzciniecka	
				grób ciałopalny		
5	Smólsk	48-47	43	śląd osadnictwa		epoka kamienia
				śląd osadnictwa	k. przeworska	
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
6	Smólsk	48-47	44	śląd osadnictwa		neolit
7	Elżbietowo	48-49	1	osada		nowożytny
8	Józefowo	48-49	2	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
9	Józefowo	48-49	3	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	
10	Józefowo	48-49	4	śląd osadnictwa		nowożytny
11	ładne	48-49	5	śląd osadnictwa		nowożytny

12	Ładne	48-49	6	osada			późne średniowiecze
13	Ładne	48-49	7	ślad osadnictwa			nowożytny
14	Modzerowo	48-49	9	ślad osadnictwa			nowożytny
15	Modzerowo	48-49	10	ślad osadnictwa			nowożytny
16	Modzerowo Odpadki	48-49	11	ślad osadnictwa	?		epoka brązu
17	Mostki	48-49	12	osada			halsztat
18	Mostki	48-49	13	ślad osadnictwa			nowożytny
19	Mostki	48-49	14	ślad osadnictwa			nowożytny
20	Suchy Kierz	48-49	18	ślad osadnictwa			nowożytny
21	Suchy Kierz	48-49	19	ślad osadnictwa			nowożytny
22	Wisłoka Krolewska	48-49	20	ślad osadnictwa			nowożytny
23	Mostki	48-50	17	osada			IV okres epoki brązu
24	Dobra Wola	49-47	1	ślad osadnictwa			neolit
				ślad osadnictwa			halsztat D
25	Gróbce	49-47	2	osada			wczesne średniowiecze XIII w.
				ślad osadnictwa	?		?
26	Kolonia Dębice	49-47	3	ślad osadnictwa			neolit
				ślad osadnictwa			neolit
27	Kruszyn	49-47	4	osada			nowożytny XVIII w.
				ślad osadnictwa			halsztat D
28	Kruszyn	49-47	5	ślad osadnictwa			nowożytny XVII w.
				osada			
				ślad osadnictwa			
				osada			
29	Kruszyn	49-47	6	osada			
				osada			
				ślad osadnictwa			
				ślad osadnictwa			
				osada			
				ślad osadnictwa			
				ślad osadnictwa			
30	Kruszyn	49-47	7	ślad osadnictwa			halsztat D
				ślad osadnictwa			IV okres epoki brązu
				ślad osadnictwa			nowożytny
				ślad osadnictwa			nowożytny XVII w.

31	Kruszyn	49-47	8	śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI- XII w.
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.
				śląd osadnictwa		nowożytny XVIII w.
32	Kruszyn	49-47	9	śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D
				śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.
33	Kruszyn	49-47	10	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.
34	Kruszyn	49-47	11	śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu
				osada		nowożytny XVI-XVII w.
35	Kruszyn	49-47	12	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit
				osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.
36	Kruszynek	49-47	13	śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D
				śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze XIV w.
37	Kruszynek	49-47	14	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
				śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D
				śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.
38	Kruszynek	49-47	15	śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D
				śląd osadnictwa	k. przeworska	późny okres lateński-okres wpływów rzymskich
39	Kruszynek	49-47	16	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
				osada		wczesne średniowiecze - późne średniowiecze XIII-XIV w.
				osada		późne średniowiecze XV w.
40	Kruszynek	49-47	17	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
				osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D
41	Ludwinowo	49-47	18	osada	k. pucharów lejkowatych	

				śląd osadnictwa		I okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. przeworska	
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
42	Ludwinowo	49-47	19	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej	
				osada	k. łużycka	
				osada	k. przeworska	
				osada		wczesne średniowiecze
				osada		nowożytny
43	Ludwinowo	49-47	20	śląd osadnictwa		neolit
				osada	k. późnej ceramiki wstęgowej	
				osada	k. pucharów lejkowatych	
				osada	k. amfor kulistych	
				osada	k. łużycka	
				cmentarzysko	k. przeworska	faza C
				osada		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
44	Markowo	49-47	21	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
				śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. łużycka	V okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.
45	Markowo	49-47	22	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit
46	Nowa Wieś	49-47	23	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit
				śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
				osada	k. łużycka	IV-V okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. łużycka	halsztat D
47	Poddębice	49-47	25	śląd osadnictwa	k. łużycka	IV okres epoki brązu
48	Smólsk	49-47	26	śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.
49	Smólsk	49-47	27	osada	k. amfor kulistych	neolit
				osada	k. łużycka	IV okres epoki brązu
50	Smólsk	49-47	28	osada		nowożytny XVIII w.
51	Smólsk	49-47	29	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit

				śląd osadnictwa	k. tużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. tużycka	halształ D
				śląd osadnictwa		nowożytny XVIII w.
52	Smólsk	49-47	30	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkwatych	neolit
				śląd osadnictwa	k. tużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. tużycka	halształ D
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI w.
53	Smólsk	49-47	31	osada	k. tużycka	IV okres epoki brązu
				osada	k. tużycka	halształ D
				śląd osadnictwa	k. przeworska	późny okres lateński
				śląd osadnictwa	k. przeworska	wczesny okres rzymski
54	Smólsk	49-47	32	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze X- XI w.
				śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.
55	Sykuła	49-47	33	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
				śląd osadnictwa	k. pucharów lejkwatych	neolit
				osada	k. tużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XIII w.
56	Sykuła	49-47	34	osada		nowożytny XVIII w.
57	Sykuła	49-47	35	osada	k. amfor kulistych	neolit
				osada	k. tużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XI w.
58	Sykuła	49-47	36	śląd osadnictwa	k. tużycka	halształ D
59	Świętosław	49-47	37	śląd osadnictwa	k. tużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. tużycka	halształ D
				śląd osadnictwa		późne średniowiecze XIV w.
60	Świętosław	49-47	38	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
				śląd osadnictwa	k. tużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa	k. tużycka	halształ D
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze XII w.
61	Świętosław	49-47	39	śląd osadnictwa	k. amfor kulistych	neolit
62	Dębice	49-47	40	skarb monet		wczesne średniowiecze XI w.
63	Świętosław	49-47	41	cmentarzysko		neolit
				osada		okres lateński
				dar wotywny	k. pucharów lejkwatych	neolit

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023

64	Nowa Wieś	49-47	41	cmentarzysko		
65	Dębice	49-47	43	grodzisko		nowożytny XVII-XIX w.
66	Nowa Wieś	49-47	44	?	?	?
67	Nowa Wieś	49-47	45	osada	k. pucharów lejkowatych	
				osada	k. tużyczka	
				śląd osadnictwa	k. przeworska	
				osada		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
68	Nowa Wieś	49-47	46	śląd osadnictwa		epoka kamienia
				śląd osadnictwa		późne średniowiecze
69	Nowa Wieś	49-47	47	osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
70	Nowa Wieś	49-47	48	śląd osadnictwa		epoka kamienia
				śląd osadnictwa	k. tużyczka	
				osada		późne średniowiecze
				śląd osadnictwa		nowożytny
71	Nowa Wieś	49-47	49	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	
				osada		nowożytny
72	Kruszyn	49-47	50	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej	neolit
				śląd osadnictwa	k. lendzielska	neolit
				śląd osadnictwa	k. mierzanowicka	wczesna epoka brązu
				śląd osadnictwa	k. tużyczka	halształ c
				śląd osadnictwa	k. grobów kłozowych	wczesny okres lateński
				osada	k. przeworska	okres wpływów rzymskich
73	Kruszyn	49-47	51	śląd osadnictwa		epoka kamienia
				śląd osadnictwa	k. tużyczka	
				osada	k. przeworska	
				osada		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
74	Kruszyn	49-47	52	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	

				śląd osadnictwa		późne średniowiecze
75	Kruszyn	49-47	53	śląd osadnictwa		epoka kamienia
				osada	k. tużycka	
				osada	k. przeworska	
				osada		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
76	Kruszyn	49-47	54	osada	k. tużycka	
				osada	k. przeworska	
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
77	Kruszynek	49-47	55	obozowisko	k. pucharów lejkowatych	
				osada	k. tużycka	
				osada	k. przeworska	faza C
				śląd osadnictwa		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
78	Ludwinowo	49-47	56	obozowisko	k. pucharów lejkowatych	
				osada	k. przeworska	
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
79	Ludwinowo	49-47	57	osada	k. pucharów lejkowatych	
				śląd osadnictwa		nowożytny
80	Ludwinowo	49-47	58	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej	
				śląd osadnictwa		nowożytny
81	Ludwinowo	49-47	59	osada	k. ceramiki wstęgowej rytej	
				śląd osadnictwa	k. późnej ceramiki wstęgowej	
				osada	k. tużycka	
				osada	k. przeworska	
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze
				osada		nowożytny
82	Kruszyn	49-47	60	lužne	k. trzciniecka	III-IV okres epoki brązu

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023

83	Górki	49-48	1	śląd osadnictwa		epoka brązu
				śląd osadnictwa		nowożytny
84	Łągiewniki	49-48	2	osada		IV okres epoki brązu
				osada		halsztat
				osada		OR
				śląd osadnictwa		średniowiecze
85	Nakonowo	49-48	4	śląd osadnictwa		IV okres epoki brązu
				osada		halsztat C/D
				śląd osadnictwa		OR
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				śląd osadnictwa		późne średniowiecze/nowożytny
86	Płaszczyna	49-48	5	śląd osadnictwa		nowożytny
87	Płaszczyna	49-48	6	śląd osadnictwa		nowożytny
88	Smolarka	49-48	7	śląd osadnictwa	k. fużycka	IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		nowożytny
89	Warząchewka Królewska	49-48	8	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
90	Warząchewka Nowa	49-48	9	śląd osadnictwa		nowożytny
91	Warząchewka Nowa	49-48	10	śląd osadnictwa	k. fużycka	epoka brązu
				śląd osadnictwa		nowożytny
92	Mursk	49-49	1	śląd osadnictwa		halsztat C/D
93	Mursk	49-49	2	śląd osadnictwa		halsztat C/D
94	Przyrytka	49-49	3	śląd osadnictwa		IV okres epoki brązu
95	Przyrytka	49-49	4	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit
				osada	k. amfor kulistych	neolit
96	Przyrytka	49-49	5	osada		IV-V okres epoki brązu
97	Przyrytka	49-49	6	śląd osadnictwa		halsztat D
98	Przyrytka	49-49	7	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
				osada		III-IV okres epoki brązu
99	Przyrytka	49-49	8	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	
				osada	k. fużycka	IV-V okres epoki brązu
100	Przyrytka	49-49	9	osada		halsztat D
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze IX- X w.

101	Przyryłka	49-49	10	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit
				osada		halsztat D
102	Telążna Stara	49-49	11	śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze IX- X w.
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.
103	Telążna Stara	49-49	12	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
104	Telążna Stara	49-49	13	śląd osadnictwa		IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
105	Telążna Leśna	49-49	14	śląd osadnictwa		halsztat D
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
106	Telążna Leśna	49-49	15	śląd osadnictwa		halsztat D
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
107	Telążna Leśna	49-49	16	osada		halsztat D
				osada	k. przeworska	OR
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
108	Telążna Leśna	49-49	17	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit
				śląd osadnictwa		IV-V okres epoki brązu
109	Telążna Leśna	49-49	18	śląd osadnictwa	k. pucharów lejkowatych	neolit
110	Telążna Leśna	49-49	19	osada		halsztat C/D
111	Łączki	49-50	1	śląd osadnictwa		IV okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
112	Przyryłka	49-50	2	śląd osadnictwa		halsztat D
				osada		nowożytny
113	Smólnik	49-50	3	osada	k. tużycka	IV okres epoki brązu
114	Smólnik	49-50	4	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit
				osada		III-IV okres epoki brązu
115	Telążna Leśna	49-50	5	osada	k. pucharów lejkowatych	neolit
				śląd osadnictwa	k. tużycka	IV okres epoki brązu
116	Telążna Leśna	49-50	6	osada		halsztat D
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
117	Telążna Leśna	49-50	7	osada		późne średniowiecze XIV w.
				osada		nowożytny XVI-XVII w.
118	Telążna Leśna	49-50	8	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Włocławek na lata 2020-2023

119	Telążna Leśna	49-50	9	śląd osadnictwa		halsztat C/D
120	Dąb Polski	49-51	1	śląd osadnictwa		nowożytny XVII w.
121	Skoki Duże	49-51	2	osada		nowożytny XVI-XVII w.
122	Skoki Małe	49-51	3	śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVII w.
123	Koszanowo	50-46	42	osada		nowożytny XVI-XVIII w.
124	Humlin	50-47	15	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
125	Koszanowo	50-47	24	śląd osadnictwa		halsztat
				śląd osadnictwa	k. prapolska	III okres wczesne średniowiecze
126	Koszanowo	50-47	25	śląd osadnictwa		halsztat
				śląd osadnictwa	k. prapolska	wczesne średniowiecze
127	Poddębice	50-47	32	śląd osadnictwa	k. prapolska	III okres wczesne średniowiecze
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.
128	Poddębice	50-47	33	osada	k. prapolska	III okres wczesne średniowiecze
				śląd osadnictwa		nowożytny XVI-XVIII w.
129	Poddębice	50-47	34	śląd osadnictwa	k. prapolska	III okres wczesne średniowiecze
130	Poddębice	50-47	35	śląd osadnictwa	k. prapolska	wczesne średniowiecze
131	Poddębice	50-47	36	śląd osadnictwa	k. prapolska	wczesne średniowiecze
132	Poddębice	50-47	37	osada	k. prapolska	III okres wczesne średniowiecze
				osada		późne średniowiecze/nowożytny XV-XVI w.
133	Humlin	50-47	66	cmentarzysko szkieletowe		epoka brązu
134	Łągiewniki	50-47	67	śląd osadnictwa		epoka kamienia
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				osada		nowożytny
135	Lijewo	50-48	18	śląd osadnictwa	k. przeworska	OR
136	Lijewo	50-48	19	śląd osadnictwa	k. prapolska	III okres wczesne średniowiecze
137	Łągiewniki	50-48	40	śląd osadnictwa		I okres epoki brązu
				śląd osadnictwa		wczesne średniowiecze
				śląd osadnictwa		późne średniowiecze
				osada		nowożytny

Załącznik 2 Wykaz zabytków nieruchomych zlokalizowanych na terenie Gminy Włocławek ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków

(wyciąg z Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Toruniu, Delegatura we Włocławku na dzień 10.10.2019 r.)

Zabytki poddane weryfikacji w niniejszym Programie

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Czas powstania	Rejestr Zabytków
1	Adaminowo	dom drewniany nr 8	ok. 1900	
2	Dąb Polski	dom drewniany 10	1819 przed	
3	Dąb Polski	krzyż przydrożny		
4	Dąb Polski	krzyż przydrożny	P 1945, wymiana po 1980	
5	Dąb Mały	kapliczka przydrożna	Po 1945, przebud. Po 2000	
6	Dębice	relikty nowożytnego pawilonu dworskiego		1996.01.24 - C/149
	Dębice	<u>zespół dworsko-parkowy:</u>		1987.12.30 -A/1497
7		dwór	XIX w. poł. ok.	
8		park dworski	XVIII, XIX, XX w.	
9		rzędcówka	XIX w. poł.	
10		spichlerz z działką nr 96/16	XIX w. poł.	
		stajnia, nie istnieje, skreślone w 2008	XIX w. poł.	
		stodoła, nie istnieje skreślone w 2008	XIX w. poł.	
		wozownia, nie istnieje skreślone w 2008	XIX w. poł.	
11		budynek mieszkalny folwarczny	I poł. XX w.	
12		czworak	XIX w. poł.	
13	Dębice	krzyż przydrożny	I ćw. XX w.	
14	Dębice	kapliczka przydrożna na drzewie	I. 40-te XX w., remont 3 ćw. XX w.	
15	Humlin	dom nr 4	lata 20-te XX w.	
16	Humlin	dom nr 6	1933	
17	Humlin	spichlerz nr 6	I. 30-te XX w.	
18	Humlin	dom nr 9	ok. 1870	
19	Humlin	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 2000	
20	Józefowo	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1970	
21	Józefowo - Potok	kaszarnia	1936	
22	Józefowo - Potok	młyn wodny, ob. elektryczny	1925	
23	Kawka	kapliczka przydrożna	I ćw. XX w.	

24	Kruszyn	historyczny układ ruralistyczny		
	Kruszyn	zespół kościoła parafialnego :		
25		kościół paraf rzymskokatolicki p.w. św. MB Królowej Polski	1955-1957	
26		plebania	1920 ok.	
27		budynek gospodarczy I	XX w. 20 lata	
28		budynek gospodarczy II	XX w. 20 lata	
29		ogrodzenie	XX w. 20 lata	
30	Kruszyn	organistówka, ul. Włocławska 60	XX w. pocz.	
31	Kruszyn	cmentarz parafialny rzymskokatolicki (nagrobki historyczne, starodrzew)	3 ćw. XIX w.	
32		ogrodzenie		
33	Kruszyn	park podworski	XIX w. 2 poł.	
34	Kruszyn	szkoła, ul. Włocławska 6	1930 ok.	
35	Kruszyn	budynek gospodarczy przy szkole, ul. Włocławska 6	XX w. pocz.	
36	Kruszyn	dom, ul. Kazimierza Wielkiego 83	1 ćw. XX w.	
37	Kruszyn	dom, ul. Szkolna 2	1935	
38	Kruszyn	figurka Chrystusa przydrożna	XX w. pocz.	
39	Kruszyn	figurka NMP przydrożna (K.Wielkiego 66)	1919	
40	Kruszynek	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1980	
41	Kruszynek - Dobra Wola	droga brukowa (1400 m)	lata 30-te XX w.	
	Kruszynek	zespół dworsko - parkowy :		
42		dwór	XIX w. poł. ok.	
43		pozostałości parku dworskiego	XIX w. 2 poł.	
44	Kruszynek - Chocień	aleja kasztanowa	XIX w. 1 poł.	
45	Ładne (Mursk)	cmentarz ewangelicki(nagrobki historyczne, starodrzew):	1900-1920	
46		brama cmentarna	1920 ok.	
47	Ładne (Mursk)	szkoła i zbór ewangelicki, ob. dom	1896	
48	Ładne	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1980	
49	Ładne - Józefowo	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1968	
50	Łągiewniki	figura przydrożna NMP	I. 30-te XX w., remont po 1990	
51	Modzerewo	kaplica ewangelicka, ob. filialna rzymskokatolicka p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	1934	
52	Modzerewo	brama do kaplicy ewangelickiej	1934	
53	Modzerewo	figura MB	2 ćw. XX w.	
54	Modzerewo	figura przydrożna NMP	I. 20-te XX w., remont po 2000	
55	Modzerewo	dom z częścią inwentarską nr 49	2 ćw. XX w.	
56	Mostki	kapliczka przydrożna z figurą NMP		
57	Nowa Wieś	park podworski	XIX w. 2 poł.	

58	Pińczata	dom drewniany nr 32	pocz. XX w.	
59	Przerytka	dom drewniany 1	4 ćw. XIX w.	
60	Przerytka	kapliczka przydrożna z figurą Św. Józefa	Ok. 1930	
61	Ruda	leśniczówka drewniana	2 ćw. XX w.	
62	Ruda	stodoła drewniana przy leśniczówce	2 ćw. XX w.	
	Skoki Duże	zagroda nr 4;		1984.08.14 -144/A
63		dom drewniany	1840-1845 ok.	
		chlew drewniany (przeniesiona do skansenu)	1850 ok.	
		drewutnia drewniana (przeniesiona do skansenu)	1900 ok.	
		obora ze stajnią drewniane (przeniesiona do skansenu)	1887	
		stodoła drewniana (przeniesiona do skansenu)	1850 ok.	
64		studnia z żurawlem drewniane	1880 ok.	
65	Skoki Duże	dom drewniany 4 (dawniej 3)	XX w. 3 ćw.	
66	Skoki Duże	dom gliniany 5	1860 ok.	
67	Skoki Duże	dom drewniano - murowany 10	XIX/XXw.	
68	Skoki Duże	kapliczka przydrożna	3 ćw. XX w.	
69	Skoki Małe	kapliczka przydrożna	P 1945, przebud. po 2000	
	Smólnik	zespół budynków szkoły;		
70		szkoła	1929	
71		dom nauczyciela	1929	
72		budynek gospodarczy	1929	
73	Smólnik	dom drewniany 17	XIX w. 4 ćw.	
74	Smólnik	dom drewniany 26	ok. poł. XIX w.	
75	Smólnik	dom drewniany 38	XIX w. 4 ćw.	
76	Smólnik	kapliczka przydrożna	I. 20-teXXw., remonty - po 1946	
77	Smólnik	kapliczka MB	I ćw. XX w.	
	Smólsk	zespół dworsko-parkowy;		1985.06.5- A/1219
78		dwór	XIX w. 2 ćw.	
79		park dworski	XIX w. 1 poł.	
80	Smólsk	figurka Chrystusa	XX w. pocz.	
81	Smólsk	kapliczka NMP	XX w. pocz.	

	Świętosław	zespół dworsko - parkowy :		
82		dwór murowano-drewniany	XVIII/XIX w.	1992.01.20 -A/1477
83		park dworski	XIX w. 1 poł.	
84		kuźnia	XIX w. k.	
85		obora	XIX w. k.	
86		spichlerz	XIX w. k.	
87		stajnia	XIX w. k.	
88		stodoła, ob. magazyn	XIX w. k.	
89		obora (2)	I ćw. XX w.	
90		stodoła	XIX w. k., pocz. XX	
91		czworak nr 2	XIX w. 2 poł.	
92		czworak nr 3	I ćw. XX w.	
93		czworak nr 11	I ćw. XX w.	
94		brama	XIX w. k.	
95		pozostałości alei lipowej		
96	Telążna Stara	dom drewniany 4	I ćw. XX w.	
97	Telążna Stara	krzyż przydrożny	I. 20-te XX w., remont po 1980	
98	Warząchewka Polska	zespół dworca kolejowego:		
99		dworzec	1920 ok.	
100		budynek gospodarczy	1920 ok.	
101		budynek gospodarczy drewniany	1920 ok.	
102		szalef i budynek	1920 ok.	
103	Warząchewka Polska	szkoła	1959	
104	Wisłka Królewska	zespół dworosko-parkowy:		1991.04.22 -A/1196
105		dwór	XIX w. poł. ok.	
106		park dworski	XVIII w. 2 poł.	
107	Wisłka Królewska	kapliczka MB	I ćw. XX w.	
108	Wójtowskie	dom drewniany 3	1913	
109	Włocławek - Kruszyn - Kruszynek Świętosław - Nowa Wieś	linia kolejki wąskotorowej		

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy Włocławek

Zbigniew Reniecki